

BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA CLUB ALPÍ CATALA

SUMARI: Festa Patronal de Sant Jordi.—Sant Jordi, per MIQUEL SAPERAS.—El cavaller Sant Jordi i la seva presència en alguns textos catalans antics, per ALFONS SERRA I BALDÓ.—Tomàs Raguer i la seva obra, per ZENON PUIG.— * *, per RAFAEL PAT-*

XOT I JUBERT.—Parlament de Tomàs Raguer.—El refugi dels Rasos de Peguera, per LLUIS RUBIRALTA.—Recerques espeleològiques pel terme de Montmell, per LLUIS PORTA I MASSANÀ.—Crònica.—Bibliografia.—Noticiari.

Festa Patronal de Sant Jordi

Ofrena de la Medalla d'Or a Tomàs Raguer i Fossas

COM tots els anys per la Diada de Sant Jordi, enguany el CENTRE celebrà la seva Festa Patronal i de la Medalla d'Or, amb gran solemnitat.

Ocuparen la presidència el senyor Pau Vila, President del CENTRE; l'Honorable Conseller de Cultura, senyor Ventura Gassol, el qual ostentava la representació del Govern de Catalunya; el diputat Dr. Soler i Pla, en representació del Parlament; el Conseller municipal Dr. Carbonell, en representació de l'Ajuntament; Mossèn Jaume Oliveras, en representació del senyor Bisbe; el catedràtic Dr. Albert del Castillo, en representació del senyor Rector de la Universitat; l'illustre patrici instituïdor de la Medalla d'Or, senyor Rafel Patxot i Jubert; els membres de la Junta Directiva, senyors Casades i Gramatxes, Maspons i Anglases, Nonell, i Olivella; els antics President i Vice-president, senyor Massó i Torrents i Dr. Fontserè, respectivament; el poeta senyor Miquel Saperas, i l'Alcalde de Ripoll, senyor Zenon Puig, amb una nòmina comissió de l'Ajuntament i d'aquella vila. Mossèn Jaume Oliveras, que tenia la representació del senyor Bisbe, no pogué assistir a la Festa per indisposició sobtada.

Concorregueren també a la Festa, nombroses representacions d'entitats excursionistes i culturals.

Obert l'acte, la presidència cedi la paraula al poeta senyor

Miquel Saperas, el qual llegí una poesia original dedicada al Sant Cavaller, els inspirats versos de la qual foren subratllats, en acabar, amb un fort aplaudiment.

Seguidament, el senyor Pau Vila manifestà que en la impossibilitat de poder assistir a la Festa el senyor Alfons Serra i Baldó, li havia pregat que llegís l'interessant treball en prosa sobre Sant Jordi en l'edat medieval, que també fou ovacionat.

Per l'interès d'aquest treball i el de la poesia, els publiquem íntegres en aquest número.

El senyor Lluís G. Olivella, Secretari del CENTRE, donà lectura, després, al text de l'acord de la Junta Directiva pel qual és adjudicada la Medalla d'Or, instituïda pel senyor Rafel Patxot i Jubert, i corresponent a l'any 1933, al senyor Tomàs Raguer i Fossas, atesos els seus meritíssims treballs en pro del nostre folklore, fins aconseguir la fundació del Museu Folklòric, de Ripoll. Fou acollida per l'auditori amb forts aplaudiments.

Tot seguit, l'Alcalde de Ripoll, senyor Zenon Puig, féu la biografia del nou Medallista, en la qual posà de relleu la important obra realitzada per aquest en l'aplec del folklore català i la creació del Museu que després ha cedit a la vila de Ripoll.

El senyor Rafel Patxot i Jubert, rebut amb una gran ovació, llegí un parlament que fou escoltat amb l'atenció i emoció amb què els socis del CENTRE estan acostumats a escoltar la paraula punyent de l'illustre patrici. Publiquem a part el text íntegre d'aquest parlament, que fou interromput diverses vegades pels aplaudiments i meresqué, en finalitzar, una xardorosa ovació. L'ovació es repetí en fer, el President, lliurament de la Medalla al senyor Tomàs Raguer.

Aquest, que passà a ocupar un lloc a la presidència, en breus i sentits mots, donà les gràcies per la distinció que li era atorgada.

El Dr. Carbonell digué uns mots, en nom de l'Ajuntament i de la ciutat, que representava, per felicitar l'homenatjat per la seva obra i per l'adjudicació de la Medalla.

Tot seguit l'Honorable Conseller de Cultura del Govern de Catalunya, pronuncià un vibrant parlament, en el qual, després de felicitar efusivament el senyor Raguer, féu una crida a la unió de tots els catalans, sense distinció de matisos, per a la reconstrucció de Catalunya i per si mai es presentava un perill per a les nostres llibertats.

El President clogué l'acte amb breus mots, i hom passà a inaugurar el VII Saló Català de Fotografies de Muntanya.

MEDALLISTES

I. 1923. SR. CÈSAR A. TORRAS I FERRERI † - II. 1924. SR. ROSEND SERRA I PAGÈS † - III. 1925. SR. PELEGRÍ CASADES I GRAMATXES - VI. 1926. SR. IGNASI FOLCH I GIRONA. - V. 1927. SR. FRANCESC MATHEV I FORNELLS - VI. 1928. SR. LLVÍS ESTASEN I PLA - VII. 1929. MOSSÈN JAVME OLIVERAS I BROSSA - VIII. 1930. SRA. FRANCESCA BONNEMAISON, VDA. VERDAGVER. - IX. 1931. SR. JAVME MASSÓ I TORRENTS - X. 1932. SR. PERE PACH I VISTVER - XI. 1933. SR. TOMÀS RAGVER I FOSSAS

S a n t J o r d i

P AISATGES d'argent i de miracles,
i el Cavaller sense arma ni de la ira el buirac.

Ja no renilla el poltre blanc, i el drac
ha depurat els seus tentacles,
que el trau obert, per on la rosa ahir
ferotgement brunyia la donzella,
ara és claror de nard i llessamí
i un estel esclovella.

Sant Jordi va drapat de mendicant,
la creu al pit i al llavi la paraula,
un fil de sang al coll, i al rostre mant
or vell de retaule.

Erèctil, humil

però, (ai llum, com t'adaleres!)

L'ombra de nacre del seu cos gentil
cavalca totes les riberes.

Oasi, la gran tassa de l'abril
és flameig i silenci de banderes!

I diu Sant Jordi: —Pelegrí d'amor,
faig el meu camí sota un arc d'aurores.—
(Abstracte, l'airecel és polsim de fervor,
i les ales dels àngels es fan albiradores.)

—Tems era tems, l'atzur
es mustigava del reflex de llances,
i ma branzida no tenia atur,
i el meu nom crepitava d'esperances.

Temps era temps, el meu cancell
 vaig traspasar amb madona la Pobresa,
 vestia com és ara de burell
 i duia al cor una paraula encesa.
 Temps era temps, vaig esse'occit
 al tenderol de pètals dels martiris.—
 (Aquella nit ratllava el negre, l'iris)
 —I d'aleshores, del meu poltre blanc
 poques vegades he empunyat la brida,
 ni esbatanava de gemecs de sang
 una pàtria que Déu ha redimida.
 Beneeixo la pau del germà pelegrí,
 del pària la dolor sense fretura,
 i vaig trobant pel meu camí
 engrunes d'amargura.—
 Calla Sant Jordi. Una destra, vil,
 signa, potser, la profanació d'una frontera.
 Vetlla una llàntia dalt del cel d'abril
 i xiscla una bandera!

MIQUEL SAPERAS

El cavaller Sant Jordi i la seva presència en alguns textos catalans antics (*)

PREGAT de venir a parlar-vos uns moments sobre Sant Jordi i la literatura catalana medieval, m'ha abellit la idea de fer passar davant els vostres ulls, potser d'una manera una mica caleidoscòpica, uns quants fragments dels nostres autors clàssics, en els quals apareix clarament definit el caràcter en què es basa principalment la difusió de la devoció jordiana a Catalunya. Una excursió rigorosa a través de tot el material existent, ni escauria a aquesta avinentesa ni podria ésser dut a terme sense una recerca minuciosa. Sigui'm permès, ara, d'articular uns quants fragments en una mena de desfilada de llanterna màgica. Que la gràcia i la bondat dels textos comentats privin de fer-me enutjós!

(*) Notes llegides al CENTRE el dia 23 d'abril, en la vetllada Patronal de Sant Jordi.

TOMÀS RAGUER, MEDALLISTA D'ENGUANY, ACOMPANYAT DE ROSSEND SERRA I PAGÈS,
CAMÍ DE MATAPLANA, SEGUINT LES PETJADES DEL COMTE ARNAU, L'ANY 1928

Cls. S. Rifa

FIGURA DE SANT JORDI, UNA DE LES DARRERES ESCULTURES DE JOSEP LLIMONA.
DE LA COL·LECCIÓ SALVADOR RIFÀ

Expansió de la devoció Jordiana

La devoció al «triomfador» i «gran màrtir» de l'església grega, nascuda ben aviat sobre la seva tomba esdevinguda de seguida lloc de romiatge, s'estengué ràpidament per tot l'imperi bizantí i per tot l'Orient: des de la Geòrgia - a la qual el Sant màrtir donà nom - fins a la Síria i a l'Etiòpia. La figura d'aquell jovencell de Lydda, coronat amb l'aurèola del martiri a Nicomèdia l'any 303, esdevé popular i venerada amb una difusió que potser cap altre Sant de l'antigor no ha sobrepassat. De l'Orient passà a Roma, on ja en el segle vi Belisari li adjudica el patronatge de la porta de Sant Sebastia; en el segle següent hom li dedica l'església, ja existent, del Velabre, al barri bizantí de la ciutat. A poc a poc la fama del generós defensor de Crist va guanyant el món occidental. L'autor insigne dels celeberrims himnes *Pange lingua gloriosi* i *Vexilla regis prodeunt* (aquell capellà Venanci Fortunat, esdevingut bisbe de Poitiers després d'haver estat protegit per Santa Radegunda, l'esposa del rei franc Clotari, i honorat per la posteritat amb el sobrenom de *Scolasticissimus*) cantà la dedicació d'una església de Magúncia al Sant oriental, glossant amb versos agradosos aquesta difusió del culte jordià per terres d'Occident:

*Martyris egregii pollens micat aula Georgi,
cuyus in hunc mundum spargitur altus honor:*

*qui virtute potens, orientis in axe sepultus,
ecce sub occiduo cardine praebebat opem.
Ergo memento preces et reddere nota, viator:
obtinet hic meritis quod petit alma fides...*

(II, 12: *De Basilica S. Georgi*) (1)

Sant Jordi esdevé cavaller

Però en realitat, no és sinó després de la influència decisiva que provocà, en l'ordre d'intercanvi d'idees del món oriental a l'occidental, la gesta de les Croades, que la devoció a Sant Jordi atany una difusió popular i universal a Occident. Aquells cavallers que visqueren a Orient la joia cavalleresca de la conquesta i del com-

(1) «Aquesta superba basílica és aquella de Sant Jordi, il·lustre màrtir, la glòria del qual s'ha espargit per tot el món... Fou soterrat a Orient, i heus ací que els efectes de la seva virtut totpoderosa es fan sentir a Occident. Vianant, no t'oblidis pas d'adreçar-li les teves pregaries i les teves oracions. Allò que hom demana amb una fe sincera, hom ho obté mitjançant els seus mèrits...».

bat - cantada per un d'ells, el cavaller-trobador Rimbaut de Vaqueres, en aquests versos:

<i>ni Rotlan ab sos ponedors</i>	<i>havem fags, e castels garnits</i>
<i>no saubron tan gen conquerer</i>	<i>pres dels turcs e dels arabits;</i>
<i>tan ric emperi per poder</i>	<i>et oberts los camis els ports</i>
<i>cum nos, don pueia nostra leis;</i>	<i>de Brandis tro als brats Sanh</i>
<i>qu'emperadors e ducs e reis</i>	<i>[Jorts... (1).—</i>

aquells cavallers esforçats aprengueren a estimar Sant Jordi i, col·pits per la seva noble imatge, la difongueren de retorn a llurs terres. Però aquests guerrers són «vassalls» del règim feudal, i el «vassall» - són paraules de l'eminent medievalista Louis Halphen - «no és solament *un* soldat; és *el* soldat, *el veritable* soldat, aquell que únicament compta en la batalla als ulls dels homes del seu temps; l'home que combat a cavall, armat de l'espasa, de la llança i de l'escut» (2). No és gens estrany, doncs, que els pobles llatins transfigurin la imatge oriental del Sant; i és després d'un afaiso-nament cavalleresc de la personalitat del màrtir de Capadòcia, que la seva figura s'escampa; llavors, però, la llum de l'aurèola llegendària se sobreposa al record del personatge real, fins a desdibui-xar-lo, i l'heroi místic esborra l'home de carn i ossos.

És en aquest temps quan en realitat pren cos i volada l'episodi del drac i la princesa deslliurada, que segurament era ja conegut en el segle x. El simbolisme primitiu de la lluita amb el drac infernal, però, és dut ben aviat al terreny meravellós de la llegenda, en la qual la batalla és narrada com un fet miraculós, però real. L'inefable hagiògraf del segle xiii, Jaume de Varazzo, més conegut amb el nom de «Voràgine», fou un dels que contribuï més eficaçment a la difusió de la gesta jordiana amb la seva *Llegenda Auria*.

El cavaller Sant Jordi a Catalunya

A Catalunya, per bé que alguns testimonis febaents ens demostren l'existència de la devoció a Sant Jordi en temps més reculats, és també el gran moviment de les Croades el que l'estén d'una manera definitiva i consistent. Però ací, com arreu, la imatge del Sant s'ha anat revestint amb la draperia del temps i el màrtir ha anat deixant pas al cavaller: el campió de la donzella malaurada

(1) «...Ni Rotlà amb els seus valents no saberen conquerir tan estrènuament i a viva força un imperi tan ric, com nosaltres. Això enalteix la nostra religió; hem fet emperadors, ducs i reis, hem pres castells forts als turcs i als àrabs, i hem obert els camins i els ports, des de Brindisi fins al braç de Sant Jordi (és a dir, el Bòsfor)».

(2) *L'essor de l'Europe*, París, 1932, pàg. 7.

pot ésser espill i patró de cavallers. Cal només recordar, per exemple, que sota la seva advocació hi ha, a casa nostra, una magnífica florida d'ordres i confraries: Pere el catòlic, en 1202 creava l'ordre de «Sant Jordi d'Alfama» en les muntanyes del Coll de Balaguer i hi bastia un hospital i un convent, tot imposant als seus membres l'obligació de combatre els infidels. El 1269 Jaume I concedia una renda anual a uns «cavallers de Sant Jordi», de Terol; Jaume II era membre d'una confraria jordaniana de Múrcia. A la devoció constant de Pere III, el qual, de jove, es complavia a vestir les armes i l'hàbit de Sant Jordi, segons ell mateix ens confessa, es deu la fundació, abans del 1371, d'una «empresa» cavalleresca, la primera de les ordinations de la qual diu textualment: «A servei de Déu e de nostra dona Santa Maria e en reverència del benevirat mossèn Sent Jordi, ordena lo Senyor Rei que empresa de nobles e de cavallers escrits, sia feta en la forma e manera davall escrita, los quals sien nomenats los cavallers de Sent Jordi»; i estableix més endavant, en enumerar les obligacions que tenen els membres, que han de fer «sagrament e homenatge al Senyor Rei, d'anar ab ell personalment ab aquells hòmens de cavall que bonament poran, al sou del dit senyor, contra los moros...; encara lo serviran e el seguiran... a defensió de son regne o terres...». I de seguida d'haver fundat l'ordre es preocupa de la seva difusió i envia còpia dels capítols a Sardènia i fins a la Grècia catalana. Altres fundacions, encara es deuen a aquest rei com l'«Almoina o confraria de Sant Jordi de Cavallers e hòmens de paratge», de Tortosa (1380) i la d'aquell «Collegi dels cent bellesters apellats de la ploma», de la ciutat de València, els privilegis dels quals Joan I confirmava en 1396.

El cavaller Sant Jordi en els textos catalans antics

Aquesta breu enumeració de dades, que no són pas les úniques que hom podria adduir, demostren com la cavalleria i Sant Jordi van agermanades en la devoció catalana. Hom pot resseguir també a través de les poques dades que sobre la matèria ens proporciona la literatura catalana medieval, aquest caire de la devoció i de la popularitat del Sant.

a) *En la Historiografia.*—Comencem per examinar ràpidament les al·lusions que trobem en la Historiografia: ella ha pogut ésser batejada per Nicolau d'Olwer de «gènere nacional per excel·lència», perquè emmiralla, d'una manera perfecta i vital, la nostra activitat i

la nostra sensibilitat com a poble; és en aquest sentit que, tot i ésser poques les al·lusions al Sant Cavaller, són altament significatives.

El més vell dels «quatre evangelis de la nació catalana», la crònica del rei Jaume, ens conta, amb el seu estil incisiu i solemniàl, l'ajut miraculós que Sant Jordi atorgà als catalans en la conquesta de Mallorca (1229): «Segons que els sarraïns nos contaren, deïen que viren entrar primer a cavall un cavaller, blanc ab armes blanques; a açò deu ésser nostra creença que fos Sent Jordi, car en estòries trobam que en altres batalles l'han vist de cristians e de sarraïns moltes vegades» (§ 84). La versió catalana de la Crònica de Sant Feliu de la Penya, fa aparèixer també el Sant en la batalla del Puig de València, l'any 1237, aparició sobre la qual no parla la crònica del rei. Heus ací les paraules de l'esmentada versió: «Diu-se que com ell hagués tramesos alguns nobles e cavallers en son regne de València... e fossen en un munt qui ara és apellat Santa Maria del Puig, e tota la morisma vengués contra ells, en la batalla qui fo gran entre ells los aparec Sent Jordi ab molts cavallers de Paradís, qui li aidà a vençre la batalla, per la qual ajuda nengun crestià no hi morí» (1). Gairebé un segle després de l'aparició de Mallorca, Ramon Muntaner, cronista i protagonista alhora de la gran epopeia catalana a Orient, ens explica que ha visitat «l'església on jau lo cors de mossenyer Sent Jordi, qui és una de les belles esgleies que jo anc (mai) vaés, e és prop de la Tira (Àssia Menor), entrò a dues milles» (Cap. 206), i enamorat de la imatge miraculosa del Sant, la fa posar a la senyera dels Almogàvers, que el prenen per patró i adopten el seu nom per crit del combat. I quan ens explica el seu comanament al davant de l'Estat català de Gallipoli (1305-1307) ens diu que entre els alts càrrecs que personalment detentava - «jo era capità de Gallipol...; e jo era canceller (president del consell reial) e maestre racional (cap de la comptabilitat) de la host...» - tenia el de guardar «lo segell de la companya: que tantost com lo César (Roger de Flor) fo mort, e En Berenguer d'Entença pres, féu fer la companya un gran segell en què era lo benavirat mossenyer Sent Jordi» (Cap. 225).

També en la crònica de Pere III trobem rastres de la devoció al Sant en fets d'armes. Quan Bernat de Cabrera, elegit capità de les hosts catalanes contra els genovesos, es disposa a l'atac, li plau d'ajuntar la invocació al Sant cavaller a la de Jesucrist i la Verge:

(1) Fragment de la versió catalana inèdita citat per R. d'Alós-Moner en *Sant Jordi, patró de Catalunya*, Barcelona, 1926, pàg. 67.

RETAULE DEL MUSEU PROVINCIAL DE LLEIDA, PROCEDENT DE LA PAHERIA
 «... per la voluntat de Nostre Senyor Déu esdevenc-s'hi un prous e valerós cavaller
 monsènyer Sent Jordi, cavalcant sobre son cavall en hàbit de cavaller armat...»
 (Vida anònima)

FRAGMENT DEL FRONTAL ORIENTAL DEL MONESTER DE SAGRADA
«E al mar de la ciutat estàn: lo rei e tot lo poble mirant e esperant l'arribament del Rei» (Vista ambalmar)

«E lo dit noble, invocat lo nom de Jesucrist i de la Verge Maria, Mare de Déu, i del benavirat e gloriós baró Sanct Jordi, encontinent féu tocar la trompeta, manant a tuit, que tots se aparellassen e es guarnissen per dar la batalla als Genovesos enemics nostres» (Llibre V, Cap. 2). I més endavant ens diu com sota la benedicció de Déu, la Verge i Sant Jordi, el monarca català entra finalment a València, d'on s'havia retirat el rei Pere el Cruel de Castella: «Així que, Nos ab la benedicció de Déu e de la Verge madona sancta Maria e del benavirat Sanct Jordi entram en la ciutat de València, e tots aquells qui eren en la dita ciutat reberen-nos ab gran alegria i gran goig, de la gran misericòrdia que Déu no s'havia feta a Nos e a ells» (Llibre VI, cap. 6).

b) *En la novellística*.—L'altre gènere literari català que es nodreix d'una més intensa saba nacional, la novellística, ens ofereix en el *Curial e Güelfa* un exemple ple de petites al·lusions a la protecció de Sant Jordi als cavallers estrenus. Aquesta novella, que ha pogut ésser batejada, per Antoni Rubió i Lluch, de gènere compost de «la novella d'aventures, la cavalleresca, la sentimental i fins la moresca en alguns episodis», per força havia d'oferir-nos, donada la seva diversitat de contingut, un bon mirall de la devoció de la Catalunya antiga a Sant Jordi. Examinem-ne ràpidament els principals passatges:

Curial, en la cort del marquès de Montferrat és desafiat pel cavaller Boca de Far, però per la gelosia que el corsecava «sabent Boca de Far ésser amorós de la Güelfa» (I, pàg. 156) (1), esdevé «tan trist que tothom se tenia per dit que havia paor de la batalla e ja el tenien per mort. E lo contrari era Boca de Far, car anava tan alegre que tothom se tenia per dit que seria vencedor» (I, pàgina 160). Els cavallers catalans que havien d'ésser companys de Curial en el desafiament, anaren al seu encontre «e diguerent-li quins paraments volia que fessen per al dia de la batalla, e quines cotes d'armes. Curial qui estava tot desesperat e en res d'açò no pensava, dix: —Senyors cavallers, yo tenc lo cor en altra part, e per res no poria a present pensar en això; e així prec-vos que vosaltres ho façats, car yo en seré content.— I dix a Melcior que els donàs argent tant com ne haurien mester. Melcior respòs que li plaïa. Los catalans digueren: —Curial, ací no ha mester molt ar-

(1) Les referències a pàgines són fetes d'acord amb l'edició del *Curial*, a cura de R. Aramon: *Els nostres clàssics*, núms. 30 (Barcelona, 1930), 35-36 (1931) i 39-40 (1933).

gent, car la pompa no val res en tals fets; esforçat-vos bé a menar les mans, que aquelles vos han a honrar, e l'alstost (tota altra cosa) és fum. E així nosaltres havem acordat, si a vós és vist e us vendrà en plaer, *fer paraments blancs ab creus de Sent Jordi*, sots la invocació del qual és fundat l'ordre de nostra cavalleria» (I, pàgina 161). Mentrestant la Güelfa, installada en un convent de monges, acongoixada per la sort del seu estimat, demana noves del pròxim combat a Melcior, que ha deixat Curial per assabentar la Güelfa: «Senyora - respòs Melcior - aparella's per la batalla. —¿I quins paraments ha fets?, dix la Güelfa. Respòs Melcior: —Blancs ab creus de Sent Jordi, tals com los altres companyons seus» (I, pàg. 166). La Güelfa acomiada Melcior i li dona una «manilla de brúfol» (búfal) perquè Curial el porti el dia de la batalla. Però «la Güelfa, tantost que Melcior li girà la esquena, presa l'abadessa per la mà, se'n entrà en una cambra petita e despullà's tota nua, e pres l'alcandora de impla (camisa de tela molt fina) que vestia e donà-la a la abadessa, e prenent-ne una altra, tornà's a vestir tantost; e entre ella e l'abadessa, ab la major cuita del món feren per la alcandora, així per los pits com per les espatlles, de alt a baix, creus de Sant Jordi, e semblantment per les mànegues; e com fou fet, féu cridar Melcior» (I, pàg. 167). Quan Curial s'emprova l'alcandora, tot i que «en los pits ne en les espatlles no li cobria sinó fort poc», està segur que «venciria no a Boca de Far solament, mes a Tristany de Leonís si a la batalla vengués» (I, pàg. 168).

I arribada l'hora de la batalla, Boca de Far «s'apartà un poc dels seus e signà a Curial que s'apartàs algun poc dels altres; per què Curial, en guisa d'apartar-se, estrengué la lança e, donant dels esperons, cridant: —Sant Jordi!, corre contra Boca de Far. Boca de Far corre semblantment contra ell, e donen-se tan grans colps de les lances que els escuts no foren tan forts que no fossen traspassats de l'altra part» (I, pàg. 178). Després del combat, que no cal dir que acaba amb el triomf de Curial i els seus aliats, aquests marxen cap a Catalunya, a la cort d'un rei «molt noble e molt valerós en estrem, apellat don Pedro (el nostre Pere el Gran), cavaller molt rebust, fort e valent», mentre Curial se'n torna a la recerca de noves aventures. Així acaba el llibre primer.

En el llibre segon, la donzella Festa que acompanya Curial en les seves cavalleries per consell de la Güelfa, marxa amb Melcior cap a l'encontre de la seva senyora, mentre Curial fa via cap a la cort francesa on «era molt favorit per lo rei e per molts altres». «E mentre que en aquest punt estava a la cort, atengué un cavaller

bretó, venint del Sant Sepulcre, lo qual era anomenat Bachier de Vilaïr, en altra manera lo Sanglier de Vilaïr, per ço que havia les dents molt grans, e així mateix que deien que, quan era en batalla o era felló, espumava com si fos porc senglar» (II, pàg. 184). Aquest terrible personatge desafia Curial, el qual demana un cavaller per company al rei d'Aragó; la Güelfa allunyada de Curial, però assabentada del combat imminent «escrivía letres a Curial, les millors e de millor confort que pogué e sabé fer, e tramès-li diners e joies; emperò la dolor del cor ab ella romàs. E féu fer una imatge de Sant Jordi, e cada dia oïa tres misses, totes dites a loor de dit Sant» (II, pàg. 207). Arriba finalment el dia del combat, que l'autor situa, i no pas d'una manera indiferent, en el dia de la festa de Sant Jordi: «La gent era infinida que era vinguda per veure aquella batalla. Moltes lotges foren fetes entorn de la liça, la qual era convenientment gran». (II, pàg. 221). Curial i el seu company «anaren-se'n drets al cadafalc del rei, i feren-li reverència, e, feta semblantment reverència a la reina e als altres senyors e senyores, ab gran brogit de ministrers e trompetes anaren-se'n a la sua tenda, la qual era rica en extrem. Les sues cotes d'armes eren blanques, ab creus de Sant Jordi» (II, pàg. 225). El dia, les insígnies del Sant i les pregàries de la Güelfa donen un poder meravellós al Curial, contra el qual s'estrella la ràbia i la impotència del temible Sanglier.

En el llibre tercer i últim, Curial, perduda la favor de la Güelfa i oblidat d'ella, suporta malvestats i infortunis, fins que se li gira la fortuna i, ja altra vegada a França, s'assabenta que «los turcs eren entrats en l'imperi e feien mortal guerra, e molts dels convidats (del rei de França) irien a una batalla, la qual a vint dies d'abril era assignada entre l'emperador e lo soldà» (III, pàg. 194). I decideix anar a lluitar contra els turcs. Abans de la gran batalla, però, Curial veu amb tristesa que Critxí, «home molt fort e gran de persona, capità de tots los turcs qui eren en aquella frontera, ardit e gran emprenedor, havia mort alguns cristians en duello», per la qual cosa «tots els cristians lo esquivaven com si fos una tempesta o un llamp». Llavors jura per Sant Jordi «que si lo turc altre jorn eixia, ell lo combatia. La nit següent, mossèn Sant Jordi se mostrà a Curial, e dix-li: —O, cavaller, amic meu! Tu has jurat avui combatre lo turc apellat Critxí; ve segur a la batalla; e aporta aquesta creu mia als teus pits, car tu seràs vencedor, no solament en aquesta batalla, mas en totes altres que a requesta d'altri emprendreàs. E prec-te que no requiràs algun cristià de batalla; mas,

si ets request, seràs vencedor.— E desaparegué. Curial, desaparegut mossèn Sant Jordi, se despertà e trobà's un petit escut blanc als pits, ab una creu vermella que paria sang qui brollàs. Levà's tantost del lit e aquell escut féu cosir en lo seu jupó, per manera que sense aquell nulls temps anàs; e hac d'aquí avant tanta devoció e tanta confiança en Sent Jordi que no es tenc per dit que hom del món li pogués fer força» (III, pàgs. 196-197). El combat acaba amb la mort de Critxi, el cos del qual demanen els turcs i els és atorgat per Curial. Entaulada per fi la gran batalla arriba a un punt que «no sabia hom a qual part de la balança declinaria, quan aquell cavaller, ans llamp de cavalleria, ab aquells vuit milia frescs entrà per los enemics, e allà on viu les banderes del soldà, empenyent-se ab cors ivarçós ab aquella turma de gent, fereix per mig, e, cridant un gran crit: —*Monsenyor Sant Jordi! Ara és temps que ens enviets vostre socors!*, derroquen aquelles banderes, passen-los dessús, esqueixen, rompen e desquaernen aquella multitud glomerada dels turcs. Virats (hauríeu vist), caure cosos sens ànimes, peus e mans tallats volar a la terra; caps asclar, pulmons e fetges pecejar, gemecs e crits; e lo brogit de les armes e del ferir era tan gran, que no s'oïa lo cel ab la terra» (III, pàg. 213). La victòria més completa, que l'autor compara a la d'Anníbal sobre els romans, a la d'Escipió sobre els africans, i a les de Catilina, Juli i Pompeu, corona gloriosament l'esforç dels cristians.

Dintre el gènere novellístic podem retreure, encara, una curiosa invocació al Sant cavaller dins de l'abarrocat *Pensament* de Pere Joan Ferrer, composició que es troba inclosa en el preciós manuscrit de la Universitat de Barcelona anomenat *Jardinet d'Orats*. Mentre l'autor «per descansar d'alguns enuigs» es dona a la complicada feina de pensar si podria esbrinar «qual és la causa qui convertir fa de sen fer de altra persona, com sia de meravella dengú vulla dar loc en aquella cosa que per tots és desitjada tenir sua», se li apareix una dama gentil que l'escomet amb un «¿Per què et mets en pensament d'açò que tan clar està e del que nengú no es pot defendre?» (pàg. 3) (1). Interrogada, la dama diu ésser Amor «que govern tot aquest món, e satisfàs als qui lealment me serveixen» (pàg. 4). L'autor explana a continuació - ben complicadament per cert - els seus retrets, fruits de l'experiència que ha passat, i acaba: «Com voleu Amor que yo, qui tal conèixer tinc del què per

(1) Les pàgines fan referència a l'edició del *Pensament*, a cura de R. Miquel i Planes, dins de la *Nova Biblioteca catalana. Novel·lari català dels segles XIV a XVIII*. Barcelona, 1910.

mitjà vostre se alcança, segueſca ço que, com (quan) és aconseguit lo major bé, és causa de major pena?» (pàg. 8). En oir aquestes raons la dama s'enfelloneix: «Oh, desconeixent e ingrat! I com ets poc recordant d'aquells delits que sobre totes les coses t'he vist estimar! Aquelles hores, tenint los genolls a terra, havies a molta gràcia que sols te fes oir, i de una bona continença me feies grat. E ara, oblidat de tots los béns que per mi has atesos, refuses los meus consells, prenint fantasies que los cossos humans sostenir no poden» (pàg. 9). I després d'un llarg parlament, desapareix tot amenaçant l'autor: «So contenta que restes ab la presumpció tua, perquè sentes major dolor quant lo contrari de que et penses et seguirà» (pàg. 9). Entristit per les paraules de la dama, Ferrer pensa recórrer a aquell «gloriós cavaller Sant Jordi, de qui segons l'estament meu, era pus propi demanar ajuda, al qual diguí: —Oh, cavaller militar, qui per la virtut tua has atès gran loc en lo cel, e en lo món se'n fa tan solemne festa, vulles a mi donar virtut e esforç per a seguir aquell viure en què és obligat tot cavaller o gentil home. E pus la singularitat tua és tanta, que sols ab lo teu nom los ànimos dels cavallers en les batalles doblament se esforcen, fe lo ànimo meu ferm en resistir los contraris de què combatut me trobe; car sens ajuda de tu, no fio de ma força.—Yo coneguí, apenes haguí dites les tals paraules, que aquest sant cavaller, com a cap e patró dels militars, me donà tan gran esforç, que dos tants ma voluntat fon ferma en seguir aquell viure que a mon estat se convenia. E així, deixant aquelles fantasies en què Amor m'havia mès, ordení lo viure meu en obrar aquelles coses que a l'esmentat militar són degudes» (pàg. 10).

L'obra acaba amb un elogi de la vida cavalleresca i guerrera i una dedicatòria als militars.

És curiós de constatar com en aquesta obreta l'ajut de Sant Jordi és advocat per deslliurar-se de les escomeses de l'Amor i poder-se arrecerar en la vida militar.

c) *Altres gèneres*.—Si de la novellística passem a la didàctica, ens caldrà esmentar de seguida aquella *Obra de Mossèn Sent Jordi e de cavalleria*, codi de lleis cavalleresques, que el nostre rei Pere III deixà per enllestir. La poesia, avara amb el nostre cavaller, podria ésser representada en aquesta ràpida desfilada pels gèneres de la nostra literatura clàssica, amb aquells versos del *Llibre de les Dones* de Jaume Roig que tanquen la llegenda i el martiri jordià en la seva curta extensió:

<i>Lo cavaller</i>	<i>tal premi n'ac:</i>
<i>Jordi guerrer</i>	<i>molt poc après</i>
<i>cuidà avançar</i>	<i>ell ne fon pres</i>
<i>per defensar</i>	<i>e fort batut;</i>
<i>del rei la filla</i>	<i>dins en Barut</i>
<i>dintre la illa</i>	<i>fon escorxat</i>
<i>on era el drac,</i>	<i>per mig serrat.</i>

(Versos 8405-8418)

O per aquelles «Cobles fetes en laor del gloriós Sant Jordi» del Cançoner valencià de Vides de Sants (s. xv) que guarda l'Institut d'Estudis Catalans (1), i que comencen:

<i>Entre els cavallers insignes</i>	<i>dir vull los grans actes dignes</i>
<i>puix que sou tan valerós,</i>	<i>de vós, Jordi gloriós;</i>

(Versos 1-4)

cobles trivials i d'escassa valor literària, però que ens cal citar, ací, per les al·lusions a les cavalleries del Sant,

<i>—I fes tals cavalleries</i>	<i>d'on restau per moltes vies</i>
<i>que jamés foreu sobrat,</i>	<i>cavaller molt nomenat.—</i>

(Versos 17-20)

i perquè poden ésser considerades com un avenç dels Goigs de Sant Jordi, que no prengueren volada fins en temps posteriors (2).

d) *La «Vida anònima»*.—L'obra literària més extensa i més important és la *Vida anònima* del Sant que publicà l'any 1926 el senyor Ramon d'Alòs-Monner en un volumet, inventari preciós de problemes i suggerències per a qui vulgui dedicar-se a investigacions jordanes (3). La seva extensió i el seu caràcter principalment hagiogràfic, ens priven de detenir-nos en el seu comentari. Basti esmentar ací que consta d'una primera part on es narra la llegenda del drac amb una qualitat de miniatura veritablement encisadora: algun dels seus passatges, amb els seus anacronismes medievals, semblen escrits per comentar la iconografia quatrecentista del Sant cavaller; quan diu, per exemple, que «al mur de la ciutat estava lo rei e tot lo poble mirant e esperant l'adveniment del fet», ens sembla contemplar l'angle esquerre del frontal brodat del mestre Sadurní que guarda el nostre museu.

(1) *Cançoner sagrat de Vides de Sants* (segle xv), publicat per R. Foulché-Delbosc i J. Massó i Torrents. «Societat catalana de bibliòfils», Barcelona, 1912.

(2) Sobre els *Goigs de Sant Jordi*, vegeu l'article de R. d'Alòs, en aquest mateix BUTLLETÍ, Any XXVI, 1916, pàg. 176 i següents.

(3) *Sant Jordi, Patró de Catalunya*, «Col·lecció Sant Jordi», sèrie III, vol. I. Editorial Barcino, Barcelona, 1926.

La segona part conté la «passió»; però, ací els treballs i martiris del Sant han pres unes proporcions fabuloses: «El martiri de l'heroi dura set anys, en presència de setanta reis; ressuscita després de patir tota llei de sofriments esgarriuosos; aquelles escenes terribles de crueltat, d'altres episodis dramàtics, l'incident insòlit del màrtir declarant-se disposat a sacrificar els ídols - fingiment ben curiós! - són de tal naturalesa que bé podem dir que en aquesta passió hi ha una formidable concentració de totes les receptes hagiogràfiques de certes llegendes de sants» (1). La fantasia i la llegenda en fan una mostra d'aquelles «passions èpiques», en les quals els elements derivats de l'epopeia clàssica referents a aventures d'herois mítics no hi són del tot aliens. Caldrà arribar més endavant, però, perquè aquest parallelisme inconscient sigui expressat directament pels autors, amb un regust a afeccions noves, tal com feia Baptista Mantuà, al qual plau de comparar la gesta de Jordi amb la de Perseu, alliberador d'Andròmada, en aquests versos, posats en català per Mossèn Llorenç Riber (2):

A la Livia tramès, renovà Jordi
 les gestes de Perseu quan a la vora
 del mefitic estany, feia deslliure
 de la mort certa, la reial donzella
 trèmola tota dins sos cabells rossos.

ALFONS SERRA I BALDÓ

Tomàs Raguer i la seva obra

PEL que fa referència a la nostra Comarca, poden ben creure, senyores i senyors, que d'ençà del Bisbe restaurador del Monestir, cap fill del Pireneu no ha treballat amb més delit i constància per Catalunya, com l'insigne patrici que us disposeu a medallar, mercès a la munificència d'aquest altre patriota insigne, que tots els bons catalans coneixem, amb el nom de Rafel Patxot i Jubert.

Això vol dir, entre altres coses, que el gloriós CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA no s'ha pas equivocat gens en fer enguany la tria. Sense risc d'equivocar-me, ni perill de veure'm contradit,

(1) R. d'Alòs, Op. cit., pàg. 11.

(2) *D'ací i d'allà*, abril de 1925, pàg. 108.

puc ben assegurar-vos, amics que m'escolteu, que avui es troba entre vosaltres un d'aquells «solitaris» distingidíssims, que Xenius glossava un dia com l'esperança de la Pàtria i amb els quals volia establir una mena d'intercanvi espiritual que abastés totes les valors catalanes disperses, per tal que mai la seva solitud no esdevingués esfereïdora i, com a tal, negativa al moviment ascensional de la nostra cultura. Tingueu present, senyores i senyors, que el senyor Tomàs Raguer, amb l'eina de la constància a les mans i amb una golafreteria espiritual molt semblant a la que pateixen els infants davant una l·laminadura bonica, ha pogut aconseguir de veure convertides les golfes d'una Església vetusta en el primer Museu Folklòric de Catalunya i això, amics que m'escolteu, dóna dret a acceptar de vosaltres aquesta honrosa distinció, amb la qual el seu prestigi, fins fa poc gairebé obscur, resta enormement agegantat per més que la solemnitat de l'acte deu pessigar d'una manera inquietant la seva innegable modèstia, sense la qual, però, li hauria estat molt més difícil doblegar l'esquena a tants de pastors i gent de muntanya com li ha calgut, diguem, intervenir, per mor de recollir de viva veu i d'una faisó tot simplement autèntica, tantes coses com se'n van per no tornar mai més i sense les quals la tasca de refer la història esdevé gairebé impossible per manca de materials.

Dit això, senyores i senyors, m'agradaria moltíssim - i fins em convé - que us dignéssiu mesurar la qualitat del treball que se m'ha encomanat i que volguéssiu, també, esforçar-vos a comprendre la llei de frisança a què està sotmès el meu esperit, un xic marrejat pel sentiment que m'uneix amb el senyor Tomàs Raguer. D'aquesta manera sabreu millor alliberar-me de la responsabilitat que he contret amb tots vosaltres en acceptar l'encàrrec de la Junta, al qual vaig inclinar-me humilment, mogut més que per altra cosa per la forta simpatia que em mereix el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, i el fervor de caire admiratiu i de respecte que sempre he professat a la persona del meu compatrici senyor TOMÀS, com l'anomenem tots els ripollesos, sense distinció de classes ni estaments.

Per experiència pròpia, pla bé sabeu com les muntanyes molt altes, d'estructura massissa, ofereixen serioses dificultats d'observació, si hom vol contemplar-les de conjunt i si es té la dèria d'abastar-ho tot. Més difícil encara, pels qui com jo hem de mirar-les des d'un pla no massa enlairat. És per això, senyores i senyors, que procuraré en aquest acte, tan viu de simpatia i ple de cordia-

litat, parlar-vos del senyor Tomàs Raguer com a excursionista, com a patriota i com a folklorista. I encara d'una manera molt sumària. Aquesta posició i aquest meu determini m'ofereixen l'enorme avantatge de no haver de trenar amb una sola llançadora el teixit on dec estampar els tres aspectes més destacats de la seva personalitat. Déu vulgui que en acabar pogueu experimentar el goig de la simpatia, que prego que aboqueu a dolls damunt de l'home que no ha pensat mai en ell i sempre en els altres, que s'ha passat més de trenta anys entaforat en una dependència freda i fosca a canvi que els altres poguessin veure la llum i caldejar l'esperit.

En internar-me dintre l'ànima excursionista del senyor Tomàs Raguer, em recordo del que va dir amb motiu de l'homenatge, que, amb la bona companyia de les altres entitats excursionistes de la nostra terra, li dedicàreu el mes de juliol de l'any passat en aquell Aplec que tan bons records va deixar-nos. Que sigui ell mateix el que digui com sent l'excursionisme. De seguida us adonareu de com el patriotisme era qui el menava a frescar per enyorjats i encimbellar-se pel Pireneu. Mireu el que deia en el seu Parlament de gràcies: «Aquest Homenatge que tan benèvolament heu volgut tributar-me, he de confessar que em plau en gran manera de rebre'l de l'excursionisme català, que he vist néixer, i al qual he professat sempre gran admiració, pel seu objectiu primordial i pel seu fervent catalanisme, amb el qual ha contribuït, com qui més, al ressorgiment de la nostra Catalunya.

A més, em plau, perquè també he estat excursionista que ha practicat amb gran afició, encara que limitat gairebé a la Comarca i al Pireneu, que he recorregut de cap a cap des del Pedraforca a Nostra Senyora del Mont. L'alta muntanya m'ha atret sempre com un imant, i des dels seus cims més enlairats he fruit de la visió esplendorosa de la nostra pàtria beneïda, i m'he sadollat d'aquell esperit subtil que entra dins l'ànima, l'agre de la terra, que ens fa estimar la nostra amb un amor solament comparable al que sent el fill per la seva mare».

Heu sentit, amics excursionistes, la veu d'un adherent al principi aquell que afirma que l'amor a les coses està en raó directa amb la seva coneixença? Era per estimar Catalunya que en voltava les muntanyes l'excursionista que homenatgem. Avui que patim tant d'esnobisme, quina lliçó tan admirable la del senyor Tomàs Raguer. Repareu encara «amb aquell solament comparable

al que sent el fill per la mare». És d'aquesta manera com ha de practicar-se aquesta modalitat de l'esport. Veure la terra per estimar-la després com a la mare. Imagineu-vos la sort de Catalunya el dia venturós que tots els excursionistes cerquin, a més de la salut del cos, l'agre de la terra per estimar la Pàtria com a una mare. Hi guanyaria l'excursionisme, i un perfil patriòtic seria la resultant de totes les excursions i d'aquest admirable tragi de gent que es trasllada d'un lloc a l'altre de la nostra terra. Àdhuc els bons costums hi guanyarien força. Cap arbre no seria malmès, ni cap fontana destruïda, ni cap dany d'ordre moral rebrien els nostres infants al pas de certs pseudo-excursionistes.

El seu tarannà d'excursionista dona ja una idea prou clara del patriotisme del senyor Tomàs Raguer. Per a ell, la Pàtria ha estat constantment i sempre el mòbil suprem de la seva vida, i no ha d'estranyar ningú si afirmem que totes les seves activitats han estat encaminades a procurar un aixecament del seu prestigi, com a poble. Per fer això, no ha regatejat cap sacrifici. Sota aquest punt de mira, la seva vida no ha estat ni serà mai negligent. Per a ell la negligència significa un mancament, i mai no podrà provar ningú que el senyor Tomàs Raguer hagi estat infidel als manaments de la Nació i als seus imperatius patriòtics.

Últim membre directe de la família ripollesa dels Raguers, tampoc no ha descansat mai per seguir de prop les petjades dels seus antecessors, i així el veiem enquimerat com el qui més en la darrera restauració del monestir, a la qual aportà els millors dels seus entusiasmes i l'empenta del seu fervor patriòtic. Escau dir que precisament al seu pare es deu, més que a ningú, haver pogut salvar de la destrucció el sarcòfag de Berenguer III el Gran, la qual cosa deixa entendre que el patriotisme del senyor Tomàs Raguer és gairebé hereditari. Si gran fou el zel desplegat pel senyor Eudald Raguer en ésser nomenat, per la Junta Central de Monuments Artístics d'Espanya, guardià de la part monumental de la Basílica Olivana, formidable ha estat l'atenció desplegada pel seu fill quan s'ha tractat de qüestions que afectaven i afecten el patrimoni artístic del Monestir. I això explica el perquè ha figurat sempre a la Junta de Conservació, que és la que en l'actualitat té cura dels afers relacionats amb el monument romànic més important i celebrat de la nostra terra. Podem dir encara, que (gràcies potser a ell) no s'ha comès dintre la susdita basílica cap mena de profanació d'ordre artístic, per bé que no està pas massa content del funcionament de l'expressada Junta.

A remarcar la invencible repugnància que sempre li hem notat a intervenir en política activa. Un comentari d'André Chenie, ens diu una cosa molt agradable sobre això, que ens fa veure i comprendre com, a vegades, no és cap defecte, sinó més aviat un motiu de distinció espiritual. És el caràcter que en èpoques crítiques serveix per a distingir els veritables patriotes dels que exploten la Pàtria com una indústria. Arriba a dir que és un sentiment d'altiva dignitat, en presència dels polítics d'ofici o de carrera. El concepte just que tenim format del senyor Tomàs Raguer, ultra els sacrificis que té oferts a la nostra població i a la cultura catalana, ens autoritza a col·locar-lo a la cleda dels distingits. D'altra banda, mai no ha defugit donar la seva opinió, ni tampoc ha abandonat mai cap dels seus drets de ciutadania. Ben al contrari, ha posat a les lluites polítiques, sobretot en aquelles on s'ha ventilat un problema nacional, una bona part de la seva posició ideològica i de partit, per bé que pot conceptuar-se l'home més liberal de la nostra població, amb tot i les seves fermissimes conviccions religioses. Cal remarcar avui, diada del gloriós Patró de Catalunya, que la confraria de Sant Jordi del Monestir de Ripoll, la primera de Catalunya, fou fundada pel senyor Tomàs.

L'obra cabdal del senyor Tomàs Raguer cal cercar-la en la creació de l'Arxiu i del Museu Folklòric de Ripoll.

Mireu l'inici i seguiu amb mi el procés: fa més de trenta anys que a les golfes de Sant Pere de Ripoll es trobava en desori un munt de papers i pergamins, procedents de l'antiga comunitat de la susdita església, els quals esperaven la mà pietosa d'un patrici que els tregués del lloc on la incultura, fidel reflex d'un temps d'opressió, els havia col·locat, i que no cal dir que es trobaven en un estat tanmateix deplorable. De no haver sorgit una voluntat ferrenya i constant com la del nostre biografiat, a ben segur que a hores d'ara ja no seria possible oferir l'Arxiu als visitants estudiosos que vénen a Ripoll, que si bé és modest, no deixa d'ésser l'origen del Museu Folklòric, del qual anem a parlar tot seguit. Abans, però, cal remarcar que la tasca de catalogació de l'Arxiu, és obra exclusivament personal del pacientíssim ripollès senyor Tomàs.

El fervor que pel Folklore sentia el malaguanyat senyor Serra i Pagès s'encomanà molt aviat a la persona del senyor Raguer, i és, per això que, en aquest moment, m'escau, com a ripollès i com a català, recordar amb tota simpatia el recercador de la llegenda pirenenca del comte l'Arnau, el qual recercador, a més de folklo-

rista eminent fou, durant molts anys, un dels millors amics i company del fundador del Museu Folklòric de Ripoll. No cal que m'entretingui a detallar fil per randa, tot el procés ascensional del Museu, ni recordar una per una el seguit d'anècdotes, algunes de certa comicitat, amb què han estat arreplegats els objectes que avui constitueixen el seu nucli fonamental, citarem solament la col·lecció, gairebé completa dels objectes treballats per pastors de les nostres muntanyes, alguns dels quals donen a entendre com dintre el cos rústec d'uns homes sense cap mena de cultura guspireja una ànima en certa manera dúctil als treballs més exquisits, la qual cosa ens ha fet pensar més d'una vegada, que la raça catalana ofereix les més belles perspectives per assolir un nivell cultural molt envejable i sense gaire esforç. Parlem, també, de l'antiquíssima indústria ripollesa del ferro, una modalitat de la qual - els clavetaires - senyoreja amb un magnífic diorama, bellament executat pel conegut escenògraf senyor Alarma. A més a més, cal remarcar una bona col·lecció d'armes ripolleses, que, com tots sabem, fou una de les indústries més importants de la nostra vila. Molts i variats són els objectes que ocupen les diferents dependències de la Institució. Molts dels que m'escolteu, l'heu visitat ja, i no cal que em lliuri a la tasca de demostrar l'enorme esforç que ha hagut de posar a contribució aquest nostre compatrici, que amb tanta solemnitat homenatja avui l'entitat cabdal de l'excursionisme català, que ha tingut el mèrit de posar una de les primeres pedres de la Catalunya ciutat que tots anhelem, a més d'haver-nos atorgat la joia d'apropar-nos més i més a tots els catalans, puix són legió els que cada dia ens visiten, atrets pel renom que actualment està conquerint l'obra cima d'aquest ciutadà modèlic que d'una manera tan noble i coratjosa ha sabut abastar un bocí d'eternitat; tota vegada que el seu pas per la terra catalana serà sempre benèit i remembrat per tots els ciutadans que estimen de cor tots els aspectes de la nostra procedència nacional. És per això, amics tots, que sollicito per aquest home bo, la vida del qual ha estat una llàntia encesa a l'altar de la Pàtria, una demostració de simpatia, car és convenient no oblidar que, al mateix lloc on un dia el comte Grifé iniciava la reconquesta catalana, el senyor Tomàs Raquer ha bastit el primer Museu Folklòric de Catalunya, en el precís moment de recobrar la Pàtria una part d'aquelles llibertats conquerides pel primer comte de Barcelona.

ZENON PUIG

* * *

ERA en aquell temps malastruc, quan regnava la violació del Dret públic, que s'escaigué la naixença de la Medalla, i molts de Vosaltres recordareu com vàrem atenuar les lletjors del moment amb la virtualitat de la illusió, i armats d'un ramell d'humanisme, reptàrem les arbitriietats d'una violència que pretenia ésser autoritat.

El nostre ramell, fet amb sentències de la saviesa grega i llatina, es manté immarcessible en saba d'intelligència, mentre la violència d'aleshores s'anorrea ella mateixa, al caure en la sanció de la Llei que regeix la societat i que actua inexorablement, malgrat no sia escrita en cap codi, perquè és independent de la humanal volença i, per tant, superior a ella.

Comparat amb la permanència del fet natural Poble, les institucions són un episodi efímer si no lliguen amb ell. Llur desavinença podrà ésser un procés més o menys lent, però acabarà fatalment contra les institucions, i la violència n'accelera la solució, car la natura no comporta gaire els artificis. Àdhuc en els pobles ben constituïts, quan moren de mort natural, la decadència de les institucions s'anticipa a la del poble.

Aquell tràmpol material, ens ha deixat una ressaga espiritual, on passen ombres que no manquen de semblança amb les d'altre temps, i també com aleshores, sentimental incurable, crec el meu deure refermar l'apologia de la illusió, en la refiança de que serveixi d'invitació als escèptics, sia encoratjament dels dubtosos o temorencs i jo voldria sobretot, amb l'encís de la illusió, somoure la generació follada en l'aplanament moral de la post-guerra, de la qual ha heretat la defallior d'esperit i per això és fredeluga d'entusiasme, sota d'un cel cluc.

Ni l'home, ni la societat, no poden existir, sense l'escalf d'un batec de cor que impulsi el sentiment, que és el solei de la vida i la llaçada que aparella la matèria amb l'espiritualitat.

En el llenguatge del sentiment, concorden les coses aparentment més contràries, i podem conjugar pietosament àdhuc els nostres defectes; car, si bé ho mireu, l'egoisme i la vanitat, no són sinó una amor descarrerada; les passions, són amors fora del ritme llur; l'odi, no és més que mancament d'amor.

I ja que l'evocació del sentiment ha dut l'amor al meu parlar, gloriegem-la dignificadament, ara que tanta falla ens fa, cantant que l'amor de veritat engendra saviesa, i amor floreix en caritat, i la dolor mateixa és enyorança cruenta d'amor finada, i deliment d'amor perdurable s'encela en religió.

Amb la taumatúrgia del sentiment, desfarem els conjurs i les visions apocalíptiques que ara esparveren la gent, i atuirem el nefast *homo homini lupus*, que ronca massa en nombrosos capítols de la vida contemporània, perquè al reduir la civilització a un problema de funcionament de masses, ens lliurem a la perillosa incongruència de l'aritmètica social que, en les multituds, li plau de sumar defectes i restar qualitats, fent que els instints sobrepugin el raonament i es desplegui aquell esperit de domini, que culmina en la tirania i la guerra, estígmies de la societat. Goethe escrivia un jorn que res no hi ha que el ramat humà temí tant com la raó.

Actualment s'escampa pel món la idolatria de la força, i veiem pobles sencers com es tanquen fanàticament en el cercle viciós de voler resoldre, per la força, les malaurances que justament són filles d'un abús de força. Aquesta interferència material en el món moral, confoient la força amb el dret, l'autoritat i la justícia, és un pecat molt vell, per culpa del qual la civilització s'encongeix, s'abaixa de nivell, entra en el minvant i s'esvaeix en un creixent de barbàrie: això ho diu la història, en passat i en present.

Aconsolem-nos subratllant l'esperançadora constatació de que no hi ha cap ideologia, per extremosa que sia, sense un llevat de sentiment que la sostingui i, a la seva manera, la justifiqui; així totes contenen l'inici de la pròpia redempció.

Clouré la meva exhortació, amb benvolença d'edat, clamant a la joventut catalana: cal que abrandidis en entusiasme la puritat del sentiment, si vols posseir aquella beatitud en la qual s'apareix la illusió, per a esdevenir mare de realitzacions.

En aquesta Festa anyal, que estem celebrant sota l'ègida d'una cavallerositat llegendària, simbolisme i esperó del bell obrar, el Medallista d'enguany, En Tomàs Raguer, ens hi duu una provinença. Ripoll, bressol d'estímuls fonamentals, que converteixen aquest acte en una inspiració i, en l'actual moment de Catalunya, m'aconsellen digressionar, esmentant alguns estats de consciència de l'ànima nacional.

Eumig de l'oratòria, no sempre prou correcta, dels sobrevinuts, els que ja som grans i hem consumat la major part de la nos-

tra vida, també tenim dret a parlar, i en transcriure l'obra feta d'idees i cimentada amb sentiment, la paraula nostra crec que és escoltadora.

Ací mateix, en altra ocasió, remarcàvem com Catalunya navega millor proa a vent, que no pas empopada, i ara ens trobem amb què, no ja una empopada, sinó una senzilla suposança d'empopada, ens distreu i, perdent la senya, inconscients, fem jugar el timó, la vela porta malament i la nostra nau no servei prou. Pensant en Ripoll veurà la senya i reprendrà el govern.

És natural que cada generació descobreixi la Lluna; però no ho és pas gens, que vulgui créixer desarrelada de la terra que li donà naixença. Per falla d'aquesta gratitud, corsecs, som mancats d'estabilitat moral i esdevenim volalls d'un mimetisme enforasterat que, com tots els mimetismes, comença per la claudicació personal. Després, la ratxa de regressió medieval ens fa passar la portallada que mena al feudalisme futurista, les promences del qual no són pas de llei temptadora; car, hi regirà la trilogia vuitcentista en funció inversa, i a base de llibertat obligatòria, s'hi gaudirà igualtat d'injustícia, en fraternitat de servatge. Les cendres de Ripoll s'alcen irades contra semblant follia d'autonegació i llur esperit arxisecular ens crida a redreçament!

Si en comptes de viure tan superficialment enfora, ens guaitéssim ben endintre, segurament hi descobriríem en descurança, elements d'acció que ens sorprendrien i ens farien avergonyir del poc i malament que aprofitem les possibilitats que són al nostre voler. A Ripoll hi ha l'exemple.

Al començament de la nacionalitat catalana, Ripoll era fogar resplendent de cultura - un milenar d'anys enrera - quan la ciència es decandia o fou barrada a l'Europa central, mentre els àrabs, vorejant la Mediterrània pel nord de l'Àfrica i descompassant l'Estret, transplantaven a la planura d'Andalusia, la ciència oriental maridada amb el geni grec. Per la seva situació entre ambdues fases, Catalunya resultà llur passera intel·lectual mitjançant el *Scriptorium* de Ripoll, la transcendència del qual encara avui van rastrejant els erudits, nacionals i estrangers.

En la fàbrica del seu Monestir, Ripoll petrifica la imatge històrica del nostre Poble: relleus fortament acusats, mutilacions, invasions, enrunaments, represes, recaigudes i reconstruccions, entre les quals va oscil·lant la civilització catalana.

Curull de centúries passades, el setial de l'antic *Scriptorium* romangué esbaldrat en oblidança fins que la fidelitat espiritual

i cívica del Bisbe Morgades el retornà a la catalanitat, restituint al verb, o sia, a l'ànima del Poble, la doctrina que la promiscuïtat estatal havia convertit en instrument i usdefruit polítics, desvirtuant-la de manera que li llevava l'eficàcia moral. Volent-ho esmenar, el Bisbe Morgades, en una pastoral memorable, posà en obra la tesi provident d'epilogar el cicle constantinià amb el retorn a la doctrina cristiana; però, la unció del Bon Pastor era contrària a les materialitats i els forcements que l'envoltaven, per la qual raó li valgué les rancúnies oficials, l'escarni dels faritzeus i la fredor de molts germans. Quelcom d'això sembla durar encara, quan en l'actual frisança de beatificacions, simptomàtica de crisi espiritual, enmig de tants de noms com s'han remogut, no ha sonat per res el Bisbe Morgades, el qual acomplí la cristianitat de deseixir-se de concomitàncies fatals, no volent merèixer l'expiació que ha vingut després, als qui comprometeren la consciència en conveniències contractuals que no l'obligaven i que, per tant, ella no respectà. Heus ací, en síntesi experimental, un conflicte del convenciment que cal resoldre a plena llum, perquè si segueix tractant-se en ombrívola deslleialtat, continuarà afeblint la jerarquia i agravant el divorci moral del poble, amb conseqüències que ara tothom pot judicar, puix que estan donant l'aspre fruit llur.

Mentrestant, a Ripoll, dintre l'àmbit d'aquelles voltes estrictes, assentades en l'austeritat de parets nues com la veritat, la lauda sepulcral del Bisbe Morgades ens introdueix al Panteó consagrat, on són en honrament les despulles de Guifré, Berenguer, Tallaferró i altres progenitors de la nació catalana, esperant el retorn de la nostra gent a la Pàtria, la perdurança de la qual contrasta amb la fugissera impressionabilitat cinematogràfica de les multituds d'avui en dia.

Les valls i muntanyes del Ripollès, estatgen curosament la llegenda, trenada amb les gestes històriques que aquelles afraus han compartit. La veu ancestral de la llegenda és una deixa sublimada en la qual l'esperit del passat es troba en comunió amb els vivents; el romanticisme la venera, la poesia s'hi exalta, i també és acollida en la disciplina científica, a desgrat de la presumpció dels pervinguts.

Els qui ja han passat de savis novells i, en conseqüència, són vers estudiants; els qui ja tenen anys i, després de les rubinades de la vida, han retrobat la transparència i seguretat de la consciència infantil; els qui senten, estimen i creuen; ço és, els qui sien dignament homes, aquests i solament aquests, són els elegits per a

fruir de l'emoció de la llegenda i capir-ne l'eloqüent exemplaritat. Mestre Tomàs Raguer us en pot ben donar raó.

Ja ho sabeu. Per les afraus del Ripollès, en nits de tempesta, enmig del bramular del vent i les fulguracions del llamp, es desferma infernal la caterva del Comte l'Arnau, que udola cobejances terreres, i flamejant remordiments, amb el seu maleït crit de desesperança, cerca la muller lleial i esvalota les muntanyes, fent tremolar l'espai; fins que el clar de Lluna, retorna serena la natura, i sospirant compassiva damunt del callament, en la veu cristallina de la fontanella, s'ou la resposta de la muller lleial, psalmodiant la invocació deslliuranta, mentre la nit, commosa, llagrimreja estels fallidors.

El tràgic col·loqui jamai no té fi, sempre repeteix la brutal escamesa, la dualitat insoluble, l'eternal discòrdia del bé i del mal, que corca la vida de la humanitat.

Mes, també fa centúries que aguanta el diàleg, la triomfal resposta de la deu pura, i ressona i es tramet, i la lliçó perdura, gemmada en la cançó, que amb amor maternal és vinguda a l'urbs barrejada, per tal de guardar-nos de la negror de cor i la mala bravada del Comte l'Arnau, que voldria recremar la Terra nostra assaonada. Valga'm Déu val!

Fixeu-vos en què, ultra la caplletra moral, recordatòria de lletjors passades amb què comença la nostra prèdica, el text també encaixa dues il·lustracions llegendàries: una, és el bon cavaller Sant Jordi, deslliurant la donzella, i l'altra, el mal cavaller, vençut per la muller exemplar. En aqueixes imatges cal remarcar com es transfigura el cavaller, mentre la dona, no solament roman en ambdues, sinó que s'hi ratifica, passant de donzella a muller. L'actual moment psicològic femení, mereix aquesta postilla.

Acompanyats de la il·lusió i del sentiment, l'alenada pirenenca d'En Tomàs Raguer, ens ha ajudat a raonar alguns estats d'esperit de l'ànima catalana, sense empassegar en aquella «temença de veritat», que entrebanca els caminals de casa nostra i fa fer tantes marrades.

És que, de la mateixa manera que hi ha un univers, ben altre del que nosaltres percebem a través de la limitació dels sentits, també dessota les turbulències de la vida - i independent d'elles - hi ha una continuïtat moral de la qual la gent no sol adonar-se i que assegura l'existència dels pobles.

Tal com ens han explicat, En Tomàs Raguer establí la seva escola en aquest pla fonamental, i ajudat dels deixebles, s'és dedicat

a recollir, ordenar i preservar devotament, els documents d'una espiritualitat que el present viure trepitja i escampa barroer, però que les generacions venidores hauran de recercar adolorides i en contrita veneració, si volen conservar llur personalitat humana; perquè, si bé és cert que els pobles necessiten un sosteniment material, encara és més cert que, sense els sentiments que hem estat glossant, no pot haver-hi estructuració social que s'aguantí, per manca de cohesió moral en els seus elements.

Guaiteu arreu, dintre i fora de casa, tan lluny com voldreu, i se us presentarà abundós el mateix espectacle: les gents són en so-frença de castigament. Allà on s'ha vulnerat la Llei moral, aquesta revé amb severitat executiva i repeteix l'experiència millenària d'ensenyar-nos que els instints desfermats i la inèrcia de la matèria s'han de sotmetre, i amb arguments sensibles ella els està sotmetent, a la potència de l'esperit. Ai dels pobles, que no tinguin altre basament que una morterada de lleis escrites! Podran afinar automatismes i reblar complicades bastides, podran manejar grans nombres i esbandir onades vivents i estructurar Estats i, travant tota cosa corpòria, podran dir-se i ésser «societat»; però, sense el sentiment, no seran pas Humanitat.

Mestre Tomàs Raguer: gràcies us sien dades pel vostre encert i la hieràtica constància de la vostra benfaença. La Mare us diu bon fill i nosaltres aclamem el germà, honorant en Vós, la plenitud d'una vida bellament acompanyada, en aquella beatitud de la il·lusió realitzada.

RAFAEL PATXOT I JUBERT

Parlament de Tomàs Raguer

SENYORES i senyors:

Pel juliol de l'any passat l'excursionisme català celebrava a Ripoll un nombrós aplec, per tal de tributar un homenatge a la meua humil persona, en el concepte d'ordenador de les restes disperses de l'únic arxiu que teníem a la vila, i com a fundador del seu museu folklòric.

Trobant-nos en ple centenari de la Renaixença Catalana, de bella arribada, els excursionistes desfilaren davant la tomba glo-

riosa del comte Guifré, creador de la nostra nacionalitat; i acomplert aquest deure patriòtic, em fou ofert, al claustre del Monestir, un àlbum signat per 57 entitats i seccions excursionistes, i d'altres, que s'adherien a l'acte. A més, es col·locà en una de les sales del Museu un esplèndid quadre de rajoles on és consignat el motiu de l'homenatge.

Amb tals honors restava jo ben pagat i satisfet dels treballs que hagués pogut costar-me la fundació del museu; però ara, el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA ha volgut segellar aquell acte atorgant-me la Medalla d'or d'enguany, instituïda pel benemèrit patrici senyor Rafel Patxot i Jubert.

Evidentment, senyors, la meua obra no és pas mereixedora de tan alta distinció, que em confon, puix no he fet sinó donar vida a una idea que em fou suggerida llegint papers vells; la fundació d'un museu folklòric; un musen on aplegar les restes d'indústries desaparegudes o transformades, art popular, vestuari, tradicions, danses, aplecs, cançons, folklore infantil, etc.; i construcció de diorames i quadres plasman els costums més típics del país i tot quant doni a conèixer la vida dels nostres passats i àdhuc dels actuals, car un museu folklòric no vol dir que hagi d'ésser exclusivament d'antiguitats.

Hi cap tot el que tingui relació amb el país, sota qualsevol aspecte, totes aquelles coses que vénen a ésser, com tantes altres, il·lustracions al llibre de la història del poble on radica el museu. Jo voldria trobar-ne almenys un a cada comarca, àdhuc en les més petites.

Heus ací, molt resumit (per no cansar-vos amb la meua pobríssima oratòria i habitual afonia) el que pretén ésser el museu ripollès, i que, en part, ja ho ha lograt, puix la menuda llavor per mi plantada és ja avui ufanós arbrissó, mercès a la simpatia amb què arreu ha estat acollida la idea, tal vegada perquè són tan escassos aquests museus al nostre país, puix jo crec que, almenys amb caràcter públic, el de Ripoll ha estat el primer.

I en aquests instants, senyors, jo voldria tenir paraules prou efusives per a testimoniar públicament la meua profunda gratitud a totes les entitats i particulars que ens han ajudat en la tasca; el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, que amb la seva actuació tant ha contribuït a popularitzar el nostre museu; les Diputacions provincials, que ens ajudaren en el seu engrandiment i creiem que ho seguirà fent la Generalitat de Catalunya, segons bones referències donades per la Comissaria de Girona; l'ofertor de la Medalla, que té la generositat de trametre'ns per a la Biblioteca del museu

les valuoses publicacions de la Fundació Concepció Rabell, Vda. de Romaguera i de l'Institut Patxot; el magnífic Ajuntament de Ripoll, protector decidit de l'Arxiu-Museu, tan dignament aquí representat per aquesta Comissió, la qual, donant-me una prova de consideració i afecte que coralment agraeixo, ha volgut assistir personalment a l'acte; i moltes més entitats i particulars que fóra llarg de citar.

A tots ells i a tots vosaltres, senyores i senyors, que us haveu dignat honorar la festa amb la vostra presència, solament us puc dir amb tot el meu cor: Grans mercès.

El refugi de Rasos de Peguera

5 d'abril de 1933

Tora la saba jova del Centre Excursionista Montserrat, de Manresa, es posà en moviment, en escampar-se la veu d'anar a construir el Refugi de Rasos. L'impuls que aquesta veu donà, no té parió. Mig centenar escàs de socis que comptava l'entitat, doblava les seves energies habituals, i la sang que recorre el cos humà, la sentíem nosaltres, més ardenta, i a cada instant, en renovar-se, sorgien noves idees, nous projectes... Quina vergonya en nosaltres mateixos, si només hagués estat una il·lusió...

16 de juliol de 1933

Dia de la Mare de Déu del Carme. Sol esplèndid, el cel ornat amb unes nuvolades flonges, que es retallaven impecables en el blau pujat d'aquella tarda, aguantant-se quietes, qui sap si per no fer-nos perdre l'encís de la diada.

A la vall de Calders, sempre tan quieta, es produïa una petita animació. Una dotzena de muntanyencs del Centre, ennegrits pel sol, trastejaven per dins i per fora de la trinxera que es convertiria en fonament del nostre refugi.

Les tres hores de la tarda esdevingueren un instant solemne. Dintre el forat obert en una llosa, s'introduïa un tub de plom que contenia un pergamí i unes monedes. Després, una llosa plana al damunt i molt de ciment pel voltant... L'avi Penjorell, de Peguera, i el seu bover, feien d'espectadors; l'un, amb aquella mitja rialleta, com si no ho entengués prou bé, ens ensenyava una de les poques

C. J. GARCIA

PUERTO VIEJO

PRIMER PREMI: MEDALLA D'OR

DEL VII SALÓ CATALÀ DE FOTOGRAFIES DE MUNTANYA

dents que deuen quedar-li, i l'altre, no sabent de què anava, ens les ensenyava totes, en plena rialla muda. Un tercer personatge, amb la cara contreta, ens mirava seriós. Era en Mariano, el guardabosc i aspirant a guarda del Refugi.

Més enllà, la ramada de bous i vaques esquellotava majestuositament.

Els dies i les hores que succeïren aquella modesta festa foren laboriosos. El ressò de les barrinades que arrencaven la pedra, donava nova vida a aquells esplèndids paratges, el martelleig en les escodes esquadraven els blocs i les parets s'enfilaven amunt i amb elles les nostres esperances. Mentrestant, a l'estatge social, a Manresa, els càlculs i les dificultats s'amuntegaven i es resolien.

10 de desembre de 1953

La grisor del cel no s'havia esvaït encara dels dies anteriors en què la gran nevada feia estralls, i cobria camins i carreteres, paralitzant així les obres finals del Refugi.

Des d'Espinalvet, uns centenars d'esquiadors feien camí cap als Rasos per inaugurar el Refugi. Amb nosaltres, pujaven espesses boirades. Les rialles fresques d'un estol de damiselles acolorien la diada. Tota la pineda, recoberta per la neu, donava la sensació d'un estalagmitat que s'enfonsava dins la grisó de la boirada.

Poc després de migdia eren dites unes paraules d'oferiment del Refugi, fent constar que s'havia construït per a tots els excursionistes i esquiadors... El Refugi de Rasos esdevenia una realitat!

Situació.—El Refugi, s'ha construït en uns magnífics paratges, prop de la coneguda font de Calders, de cara a migdia i a nou minuts de la pujada de la Creu del Cabrer, i es troba situat a 1.800 metres damunt el nivell de la mar.

Els camins recomanables per a traslladar-se al Refugi són els del pla de Campllonc (Pi de les tres branques) que hi mena en una hora i quinze minuts, i el de Castellar del Riu, en una hora; un i altre, camins de ferradura. Per a traslladar-se al pla de Campllonc i a Castellar del Riu hi ha una carretera rural que des de Berga, passant per la Font Negra, mena a aquests llocs; hi poden circular automòbils. De Barcelona, passant per Manresa i Berga, fins a Castellar del Riu, per carretera, hi ha 132 quilòmetres.

Característiques.—A la planta baixa de l'edifici: guarda-esquí, sala-menjador, departament especial per a senyores, cuina, lava-

bos i waters. A més hi ha aigua corrent, electricitat i calefacció. Al primer pis: 55 llitres.

Està obert tot l'any. Per a pernoctar-hi caldrà inscriure's prèviament, puix s'observa un ordre rigorós de preferència per als posseïdors de «Títols de Cooperador», primer, socis del «Centre Excursionista Montserrat», de Manresa, després, tots els inscrits a alguna entitat excursionista, ja sigui nacional o estrangera, i finalment els transeünts. Uns i altres, no podran pernoctar-hi durant l'hivern més de 15 dies seguits, i a l'estiu més de 25, a no ésser per concessió especial del Consell d'Administració, el qual, a més, es reserva el dret d'admissió.

El dia 1 d'abril s'inaugurarà un acurat servei de restaurant, a preus econòmics.

* * *

La transformació feta al massís dels Rasos és immensa. Avui, els pendents suaus i arquejats, així com els més forts i emocionants, són freqüentats per centenars d'esquiadors que els han escollit per als seus habituals entrenaments o per a celebrar-hi llurs curses. De tot Catalunya afluïx gent als Rasos i es meravellen de com és de bonic aquell primer massís alterós de l'avant Pireneu.

Sota Cija, vora el Cadí, al costat de Busa, amb domini absolut del Pireneu i d'innombrables valls, fins a la mar, a 2.094 m., resulta un bell mirador. No fou endebades, ara fa vint-i-cinc anys, que el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA triava aquest lloc per practicar-hi, per primera vegada, esports de neu.

Durant aquests vint-i-cinc anys ha quedat gairebé isolat en la pràctica. En dies de dues festes, grups d'esquiadors, pocs, s'aventuraven a recórrer els esplèndids pendents, i saborejaven a plaer, si el mal temps no ho privava. En aquest cas, era precis recloure's a Peguera o a Corbera, i per tal de fruir d'unes hores de pista calia, abans, efectuar una llarga ascensió.

Rasos de Peguera s'ha incorporat de ple a l'itinerari de l'esquí i el nostre entusiasme ha estat més gran, en veure que amb el nostre esforç engrandíem la xarxa catalana de refugis.

Aquest any, el promedi de la neu ha estat considerable; en el mes de març hi sondejarem fins a un metre.

Si ara, per a traslladar-se als Rasos des de Castellar del Riu hi ha una hora, qui sap si demà una carretera, encara que fos de muntanya, ens apropiaria fins als Porxos. Llavors, en lloc d'una hora només n'hi hauria mitja i l'accés al Refugi seria facilíssim.

Com s'ha dit abans, el Centre Excursionista Montserrat ha fet aquesta obra desinteressadament, i remarco que és per a tots els excursionistes i esquiadors. Ens hem proposat seguir l'exemple del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

LLUÍS RUBIRALTA

LA CATALUNYA IGNORADA

Recerques espeleològiques pel terme de Montmell (*)

Avenc de Pinyerets

AQUEST avenc es troba a un quilòmetre a l'O. d'Aiguaviva i a uns tres al N. del de Pallarets, dalt el pla de la serra de la Torre del Milà, a uns 725 metres s. m. Aquesta serra arranca a les parets mateixes d'Aiguaviva en direcció a Ponent, travessera al N. de Montmell i separada d'aquesta per les petites i fèrtils valls de Sant Marc, Vall-flor i Claravalls.

El nom de «Pinyerets», segons ens conta el veí Joan Vives, li prové d'haver-hi prop de la seva boca uns pins pinyoners petits, destruïts fa uns anys per un incendi. La boca d'aquest avenc en l'actualitat solament era coneguda per ell i una altra persona també d'edat avançada. Fa 60 anys, l'esmentat Vives, llavors tenia 7 o 8 anys, feia de pastor i per tal que no hi caigués algun cap de bestiar va tapar-lo tot tirant pedres grosses a l'interior, les quals quedaren travades a cosa d'un metre o metre i mig i l'acabà de tapar fins dalt de tot. Era un avenc ja oblidat de tothom i no l'hem trobat catalogat ni citat en cap obra. El treball per destapar-lo fou entretingut i penós.

La part superior d'aquesta serra de la Torre del Milà és bastant aplanada, i, en molts llocs, sembla talment formada per grans carreus, constitució que li permet engolir molt fàcilment tota l'aigua que rep de la pluja. Aquesta, en infiltrar-se al subsòl calcari cretàcic comença el seu treball gegantí i incessant, i hi fa les grans modifi-

(*) En la descripció de l'avenc de «Carles V», BUTLLERÍ de març darrer, pàgina 104, segona ratlla, ha de dir *Galofré* en lloc de Garrofet.

cacions o cavitats, principalment en els llocs on les aigües van molt carregades de carbonat càlcic.

El dia 27 d'agost darrer seguirem el camí de Sant Marc, trencant per la drecera que passa prop de la Torre del Milà. Al començament trobarem la Torreta, lloc on existeix una torre rodona i antiga, i al seu costat hi ha unes cases deshabitades i en molt mal estat. De cases en semblant estat de conservació en trobaríeu més de dues centes per aquells llocs, segons ens han dit. La causa principal de la despoblació és deguda a la manca de vies de comunicació; els camins carreters són intransitables, i els veïns no poden portar als mercats els fruits que hi cullen. A la Torreta, uns quinze anys enrera, hi havia una barberia, amb la particularitat que feia de barber una dona.

Seguint amunt, passarem pel costat d'un corriment de terres, les quals, en produir-se el fet, avançaren uns 50 metres. Aquest corriment va tenir lloc l'hivern passat. Després, i al costat mateix del camí, trobarem una font que raja bastant; cal remarcar que al peu d'aquesta muntanya n'hi ha moltes i que totes ragen amb abundància.

El mal camí i, particularment, el seu fort pendent dificultaren la pujada del carro que ens portava el material; el cavall, en molts llocs, obtà a no voler continuar. Es presentaren dificultats, però amb els nostres esforços a la fi aconseguírem que arribés fins al costat mateix de l'avenc, el qual està a uns 250 metres de la línia divisòria del terme municipal de Santes Creus.

La instal·lació fou feta amb rapidesa. Lligat amb la corda de se-guretat em vaig endinsar per la petita boca, la qual no permet el pas a persones que siguin massa grosses; dos metres més avall ja és més ampla i dona bones senyals d'ornamentació; després, segueix eixamplant-se en forma d'esquerda. Als quinze metres hi havia l'escala de corda entretinguda en una rampa de molt pendent, que, a més, estava plena de pedres; l'haguérem de netejar acuradament per evitar perills. Després ve un pas estret, tant o més difícil de passar que la boca. Als pocs metres d'aquest pas es troba un replà, també ple de pedres vingudes de fora, i que escuràrem convenientment. Continuant avall féu cap a un nou replà, el qual ofereix les mateixes condicions que els altres.

Anàvem sortint de l'avenc no molt satisfets; però, tot d'una, els darrers que quedaven descobriren nous corredors i cambres cap a la banda F; en passar per aquest lloc veiérem l'ossada neta d'una bèstia. Si entreu a la part H, fruíreu d'un paisatge incomparable; no us en sabreu moure, degut a la variada combinació de les estalactites i a la blancor que veureu arreu, recobert tot d'una capa

Col. E. C. C. C. C.

EL REFUGI DELS RASOS DE PEGUERA

Col. R. C. C.

LA VALL DE CALDERS I EL REFUGI, DES DE LA CREU DEL CABRER

MONTMELL: AVENC DE PINYERETS. BOCA I INSTAL·LACIÓ

AVENC DE PINYERETS,
CAMBRA
DE LES CORTINES

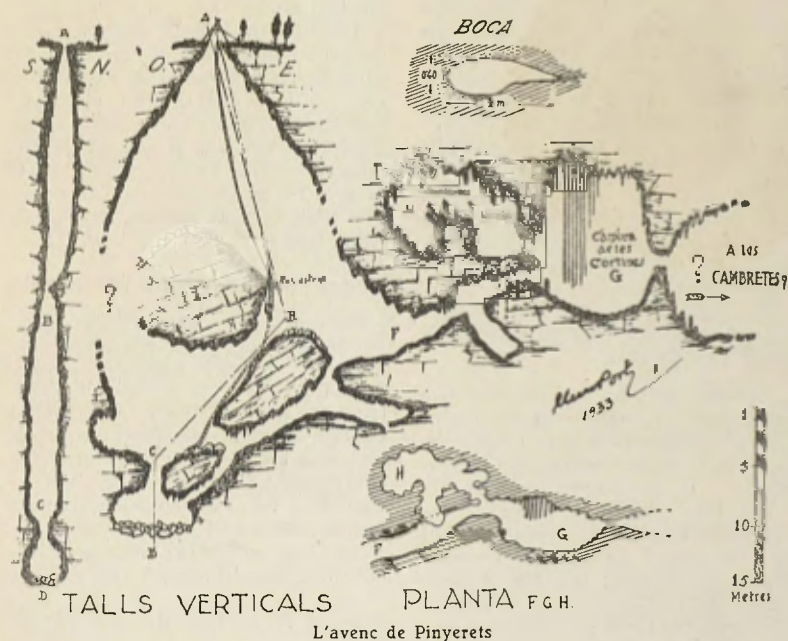

AVENC DE CARLES V. COLUMNA INTERIOR
(v. descripció en el BUTLLETÍ
del mes de març)

Uls. Ll. Porta

d'uns tres mil·límetres de carbonat càlcic blanquíssim, no insolubilitzat del tot; era com neu pols; no sabem on posar els peus per tal de no embrutar aquell paisatge nevat. Si us traslladeu al corredor G, a l'esquerra admirareu unes grans estalactites planes, que baixen en forma de cortines tan uniformes i paral·leles que us causaran sorpresa.

La cambra de les Cortines continua cap a Llevant, i no és possible explorar-la de no engrandir-se l'esclletxa amb l'escarpa i el martell.

Per manca de temps no seguirem tots els indrets d'aquest avenc; podem dir que, més que una exploració, fou un sondeig general que podrà servir de guia als futurs visitants.

A uns 20 metres d'aquest avenc hi ha uns bufadors.

També publiquem un petit croquis de la cova «Les Cambretes», la qual és fàcil que es comuniqui amb l'avenc; està a uns 200 metres a Llevant d'aquest. Té una amplada d'uns quatre a sis metres, dues sortides regulars, una de lateral i l'altra a la part superior, i un forat no molt gran i ple de roques, que sembla que vagi cap a l'avenc. Les estalactites estan totes trossejades.

LLUÍS PORTA I MASSANA

CRÒNICA

CENTRE

EL DARRER SANT JORDI DE JOSEP LLIMONA.—En recordança a la bona memòria del nostre consoci Josep Llimona, traspassat el 27 de febrer d'enguany, hem volgut honorar les pàgines del BUTLLETÍ dedicades a la *Festa Patronal de Sant Jordi* amb la reproducció d'una de les seves últimes obres, la del Sant Cavaller vencedor del dragó. En aquesta escultura l'artista sabé agermanar meravellosament la força i la gràcia. Creació tardana de l'eminent escultor que hem perdut, la qual constitueix un coronament magnífic de tota la seva obra.

El CENTRE, amb aquesta avinentesa, se suma a l'homenatge que li ha retut Catalunya.

REUNIÓ GENERAL DEL CLUB ALPÍ FRANCÈS, AL PIRENEU.—El Club Alpí Francès celebrarà la seva reunió general al Pireneu Central, del 22 d'agost a l'1 de setembre.

Els tres grups de congressistes assistiran a la inauguració del refugi de Caillouas i recorreran després diversos itineraris: per les regions de la Maladeta, Ribagorça i Pallars els alpinistes i excursionistes, i per l'Ariège i Andorra el grup excursionista.

El Club Alpí Francès s'ha adreçat al CENTRE per posar en coneixement dels seus socis la celebració de la reunió, i expressar el seu desig que en aquestes excursions per muntanyes catalanes hi participin els nostres excursionistes. Els socis als quals pugui interessar assistir-hi poden demanar més detalls a la Secció d'Esports de Muntanya.

Secció de Fotografia

EXCURSIONS I SESSIONS DE PROJECCIONS.—Aquesta Secció ha realitzat,

durant el mes, les següents excursions: el dia 8, a les Guillerries, Rupi, Sant Joan de Fàbregues i Montsolís; els dies 14 i 15, a Llinars, Vall d'Aiguadosa, Sant Llorenç dels Morunys i Santuari de Lord.

També han tingut lloc les sessions de projeccions explicades que organitza aquesta Secció tots els dijous. Les han donades, el dia 5, el senyor Francesc Blasi i Vallespinosa sobre *Viena*; el dia 12, el senyor Jaume Sala sobre *Les Valls de Boí i d'Aran*; el dia 19, el senyor Josep Gaya sobre *Bèlgica*, i el dia 26, el senyor Lluís Estasen sobre *Els Alps*.

Secció de Geografia i Geologia

GEÒGRAFS FRANCÉSOS AL CENTRE.—El dia de Sant Jordi rebérem la visita del Professor senyor Daniel Faucher i els seus alumnes de l'Institut de Geografia de la Universitat de Tolosa. El viatge d'estudi que els visitants han fet per Catalunya ha estat portat pel nostre President senyor Pau Vila i els consocis senyors Jaume Marcet i Lluís Solé, acompanyats dels professors senyors Marcel Chevalier i Pierre Vilar.

Secció d'Esports de Muntanya

UN ERROR A SUBSANAR.—En el darrer BUTLLETÍ, i per una errada, deixà de publicar-se a la *Crònica*, i en l'apartat dels resultats de les curses de la Secció d'Esports de Muntanya, la classificació del consoci Enric Guasch en els campionats d'Espanya al Guadarrama. El senyor Guasch es classificà onzè. O sigui que l'equip català que puntuà fou format per Ernest Mullor el 9, Enric Guasch l'11 i Joan Andreu el 12, tots tres benivolguts consocis nostres.

VEREDICTE DEL VII SALÓ DE FOTOGRAFIES DE MUNTANYA.—El Jurat que

judicà les fotografies aportades a aquest Saló, era compost dels senyors Jaume Roca, de l'Agrupació Fotogràfica de Catalunya; Carmel Davallillo, del Círcol Artístic; Josep M.ª Vilaseca, de la Secció de Fotografia del CENTRE, i Lluís Estasen i Josep M.ª Guilerà, de la Secció d'Esports de Muntanya. Formulà per unanimitat el següent Veredicte:

Medalla d'or, a la fotografia *Puerto Viejo*, que portava el lema «Chamonix», de la qual resultà ésser autor Aurelio Grasa Sancho, de Saragossa; Medalla de Vermeil, a la fotografia *Monte Perdido*, que porta el lema «Hielo», de la qual és autor José M.ª Simancas, de Madrid; i Medalla d'argent, a la fotografia *El paredón*, lema «Chamonix», de la qual també és autor el senyor Aurelio Grasa El Jurat, a més, concedí tres accèssits, els quals correspongueren ordinalment a les fotografies *Renclusa*, *Valibierna* i *Avets*, de les quals són autors respectivament els senyors Juan B. Mato, de Madrid; Josep M.ª Nubiola, de Barcelona, i Pau Badia, també de Barcelona.

UNS DIES A LA CABANA DELS ESPARVERS.—Els socis Andreu Xandri i Albert Casanellas, del 24 al 28 de març, realitzaren les excursions pirinenques que s'anoten.

Dia 24. Barcelona a Martinet, on es féu nit.

Dia 25. De Martinet a la cabana dels Esparvers, seguint la ribera de la Llosa; es pogueren calçar els esquis a l'ermita dels Angels. Escolliren com a base de les excursions dels dies següents la cabana gran; per fer-la accessible, puix estava gairebé colgada, fou necessari obrir una entrada en la neu. Aquesta tasca i la de fer habitable la cabana demanaren unes quantes hores.

Horari (sense parades): fins a la cabana dels Esparvers 6 h. 05 m.

Dia 26. El mal temps impedí sortir durant el matí. A migdia, aprofitant una calma, es féu una passejada per la interessant regió lacustre de Vallcibera.—Dia 24. Feren l'ascensió al Pic Negre d'Envalira per

la portella d'en Gait; de retorn seguien la carena de la Portella Blanca d'Andorra. Magnífica esquiada.

Horari: fins a la portella d'en Gait 2 h., al pic d'Envalira 2 h. 40 m., a la cabana 3 h. 35 m.

Dia 28. Abandonaren definitivament la cabana dels Esparvers, on havien passat les tres nits, per assolir la Portella Blanca d'Andorra. Ràpid descens fins a trobar la vall que neix a la portella de Maranges, que es remunta fins al peu del Roc Colom o Marfaing, on deixaren els esquis. L'ascensió al Roc Colom (primera hivernenca) no presentà cap dificultat. Una llarga pala de neu esllavissadissa sobre una capa gelada els permeté aconseguir el collet S., on començà l'escalada, que l'escassetat de la neu, ablanida pel sol, féu agradable i senzilla. Durant la davallada la boira s'ensenyorí de crestes i cims i la vall de Campcardós presentà un aspecte fantàstic. La manca de visibilitat i una neu irregular els obligaren a evolucionar amb prudència. Finida l'excursió, passaren la nit a Porta, per tornar el dia següent a Barcelona.

Horari: A la Portella Blanca d'Andorra 1 h. 30 m., a la vall de la portella de Maranges 2 h., al collet S. del Roc Colom 3 h. 30 m., al cim del Roc Colom 4 h. 15 m., al collet S. 4 h. 55 m., a Porta 6 h. 55 m.

EXCURSIÓ AL PALLARS I VALL D'ARAN.—Els socis senyors I. Arnalot, P. Acarín, Joan Pibernat, A. Puigdel·lívol, Manuel Gras i J. M. Plans realitzaren una excursió per aquelles comarques entre els dies 29 de març i 2 d'abril inclusius.

Sortits de Barcelona el Dijous Sant al matí, feren en cotxe el trajecte fins més amunt d'Esterri d'Adneu, i continuaren després amb esquis fins al refugi de la Verge de les Ares. L'endemà pujaren al port de la Bonaigua i, travessant els Orgulls i pla de Beret, es traslladaren a Montgarri.

El dissabte efectuaren la primera ascensió, amb neu, al tuc de Parros, d'esplèndida visualitat i bons pen-

dents per fer delicioses esquiades.

El diumenge, desferen el camí del divendres i tornaren a les Ares; després baixaren pel bosc fins al pont de la Cadena, on pujaren als cotxes i marxaren cap a Èspot per fer-hi nit.

El dilluns, remuntaren la vall de Sant Maurici, feren una visita a l'estany, convertit en pista, i de retorn pel camí de la part obaga arribaren, amb esquís a quinze minuts abans d'Èspot. Havent dinat, emprengueren el viatge de retorn a Barcelona. J. M. P.

EXCURSIÓ AL CERCLE DE SISCÀ.—Els dies 1 i 2 d'abril, tres companys esquiadors (senyors Llibre, Amatller i el nostre consoci senyor Bover), realitzaren aquesta excursió. Sortiren d'Hospitalet (prop d'Andorra), a dos quarts de set del matí, després de sojornar la nit anterior a la Tour de Carol.

Gairebé a la sortida de l'esmentat poble es posaren els esquís i emprengueren la pujada per la vall de Siscà fins al refugi de dit cercle, en la qual invertiren unes dues hores i mitja.

El mal temps els féu desistir del propòsit de pujar al pic d'Ascobes, comprès en la serralada que separa Andorra del territori francès.

L'esplèndid estat de la neu els permeté les més belles esquiades per un terreny molt a propòsit per les seves diverses sinuositats i desnivells.

Passaren la nit al refugi; els feren un bon servei els sacs de dormir de què anaven proveïts, puix la manca de llenya seca els impedí d'encendre la llar i els obligà a suportar una temperatura bastant baixa.

L'endemà el bell espectacle del sol il·luminant les crestes de les muntanyes, els prometé un bon dia durant l'excursió de retorn, la qual emprengueren bo i pujant en cosa de tres quarts al coll de Siscà. Abans de davallar pels forts pendents de l'altre vessant, efectuaren un curt descens, per remuntar altra vegada fins al pic d'Alba, des d'on l'espessa

boira els privà d'albirar el panorama immens que, en dia clar, s'hi contempla.

El descens fins a Hospitalet varen fer-lo per la vall d'Arqués; lliscaren damunt de neu excel·lent i bon xic de pressa degut a la propera sortida del tren que els portà a Puigcerdà, des d'on, després d'un restaurador dinar, continuaren a Barcelona, i finia una excursió de la qual guarden un bon record i molt recomanable als companys que vulguin fruir de les bel·leses de l'esquí.

CURSA INTERNACIONAL DE BAIXADA DE NOU CREUS.—Aquesta cursa fou organitzada pel Centre Excursionista Rafael de Casanova el dia 22 d'abril. La sortida fou a mitja pala del coll de Nou Creus fins a l'entrada del bosc de la Verge. El dia es mantingué bo fins a l'acabament. La neu abundosa i compacta motivà diverses ruptures d'esquís. Els resultats foren els següents:

1	K. Witmann	C. A. N.	4 m. 31 s.
2	G. Carandini	C. E. C.	4 » 36 »
3	M. Argueta	C. A. N.	4 » 45 »
4	E. Mullor	C. E. C.	5 » 07 »
5	R. Monneuse	C. A. N.	5 » 30 »
6	C. Bertrand	C. E. C.	5 » 32 »
7	O. Canals	»	5 » 33 »

la resta, fins als 25 primers concurrents, es classificaren en l'ordre següent: Lluís Llibre, F. Pantebra, Xavier Vilaró, Andreu Figueras, Josep Miret, Francesc Roviroso, Lluís Matheu, Esteve Bachs, Jordi Monjo, Enric Bufill, Lluís Pedrerol, M. Valls, P. Vives, Enric Masana, Francesc Planas, Rafael Flaquer i Josep Balcells.

El resultat per equips fou el següent:

- 1 Club Alpí Núria, 14 m. 47 s.
- 2 CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, 15 m. 17 s.
- 3 Centre Excursionista Rafael de Casanova, 29 m. 50 s.
- 4 Centre Excursionista Montserrat, de Manresa, 31 m. 54 s.

Secció d'Arqueologia

DATACIÓ DE SEPULCRS MEDIEVALS CATALANS.—El senyor Feliu Duran i Cañameres, el dia 2 d'abril, donà la seva anunciada conferència sobre aquest tema.

El conferenciant, després de fer una referència als grups de sepulcres mossàrabs i romànics, explicà la introducció del goticisme en l'escultura funerària catalana, principalment en la decoració dels ampits, les estàtues jacentes i les figures que ornien els fons dels arcosolis. Va estudiar la decoració dels ampits, des dels llisos i els decorats amb senyals heràldics fins als que tenen rellevada o esgrafiada la figura jacent del difunt. Del primer en tenim típics exemples a l'església del monestir de Pedralbes, i del segon n'és una mostra la tomba del bisbe Berenguer de Castellbisbal, que es conservava al Museu de Santa Agueda i que avui està al Palau Nacional de Montjuïc. Quant als sepulcres, l'ampit dels quals està decorat amb nínxols, va detallar els sepulcres que presenten un sol santet en cada nínxol, dels quals els exemples més antics estan en la Galilea de Poblet, aquells que tenen alguna columna substituïda per una figura, com els reials de Poblet, dels quals projectà el fragment més important del Museu Provincial de Tarragona; els que tenen dues figures de Sants en cada nínxol, com el del bisbe Escalas, a la catedral de Tarragona; acabà parlant dels que presenten agrupacions de figures, com el de D.ª Sanxa Ximénez de Cabrera a la catedral de Barcelona, o bé les funerals del difunt com el de D.ª Joana d'Ampúries, a Poblet.

Explicà després el senyor Duran les influències italianes i franceses que es manifesten en els sepulcres catalans dels primers segles del goticisme. Al seu entendre el tipus dels sepulcres cobricelats per un baldaquí, com els dels reis Pere el Gran i Jaume II a Santes Creus, tenen llurs antecedents immediats en les obres d'Arnolf de Cambio, al

qual també es deu la idea de posar una representació de les funerals del difunt al fons dels arcosolis que soplugen altres sepulcres, i s'inclina a creure que els sepulcres de Bellpuig de les Avellanes, que avui estan als Estats Units i que foren obrats en entrar la dinastia aragonesa en possessió del comtat d'Urgell a poc de morir el darrer brot d'aquesta nissaga en 1314, són deguts a un deixeble d'aquell escultor italià. Un altre dels escultors italians que influí en l'escultura funerària catalana als començaments de l'estil gòtic fou Tino di Camaino que va fer els sepulcres dels angevins a Santa Clara de Nàpols, i al qual fóra aventurat atribuir el del cardenal infant d'Aragó al presbiteri de l'altar major d'aquella Seu. En canvi la influència francesa es veu, segons el conferenciant, en les figures laterals dels sepulcres i especialment en les de la tomba de Pere el Gran.

La conferència fou il·lustrada amb nombroses projeccions de diapositives originals del senyor Vilaseca, les unes, i pertanyents, les altres, a l'arxiu del CENTRE.

RETAULES MEDIEVALS.—El dia 9 d'abril, el senyor Josep Rovira i Mas donà una conferència en la qual tractà de retaules medievals.

En l'esfera internacional de l'art en l'Edat Mitjana, digué, ha de considerar-se Catalunya com un dels estats independents més florents d'Espanya.

El nucli fonamental primitiu va constituir-lo el propi país en els primers segles de l'Edat Mitjana; després, influències estrangeres, Itàlia i França, li comunicaren el corrent artístic i internacional. Al costat de l'herència clàssica de Bizanci, existí la influència poderosa d'Oriet. L'art àrab i mossàrab, nascut en terra espanyola, infundiren una lleu desviació en la vida artística de la nostra Catalunya.

Amb el segle xv, arribaren influències nòrdiques, la pintura flamenca predominava aleshores, però la personalitat dels catalans, es ma-

nifestà sempre amb gran encert, ja que sabé seleccionar i admetre tan solament allò que justament podia assimilar-se a una col·laboració gairebé pròpia.

D'aquella concepció, diguem-ne espiritual, tan senzilla i ingènua, correspongué la forma. La composició de les obres catalanes fou sempre clara i segura, una prova eren els formosos retaules d'Huguet, existents a l'església de Sant Antoni Abat dels Pares Escolapis i destruïts pel foc en les sagnants jornades del 1909.

Una escollida tria de retaules, frescos i tríptics, procedents de Santa Maria de Terrassa, de Sant Pere de Vic, Col·legiata de Cardona, Cervera, Seu de Manresa, Seu d'Urgell Estimariu, del Monestir aragonès de Sijena, de la col·lecció Ramon, de Saragossa, Plandiura de Barcelona, de Santa Clara de Vic, Santa Maria de Taüll, a Boí, del Monestir de Pedralbes, d'Andorra, Guimerà, Sant Quirze de Duro, Palma de Mallorca, Barcelona i Sant Llorenç dels Morunys, foren portats a la pantalla.

Foren comentades totes les obres, tant pel seu conjunt com per llur significació, i foren així mateix detallades les millors llegendes i la riquesa de vida que perseguïen els artistes. Els autors de les obres presentades pel conferenciant, foren: Huguet, Martorell, Catalan, Pere i Jaume Serra, Borrassà, Ferrer Bassa, Aragonès, Cabrera, Lluç, Bermejo, Dalmau, Bergós, Guàrdir i Nisart.

LA SEU VELLA DE LLEIDA. - MONUMENTS DE LLEIDA. — Aquests foren els temes d'unes interessants conferències que els dies 6 i 13 donaren els senyors Pelegrí Casades i Gramatxes i Antoni Gallardo, les quals constituïren una documentada preparació de l'excursió que aquesta Secció realitzà a aquella ciutat els dies 14 i 15.

EL CASTELL DE MEDIONA. — Seguint el seu estudi de castells, el senyor Sebastià M.ª de Plaja, donà una con-

ferència sobre aquest tema el dia 16 d'abril.

El conferenciant estudià detingudament aquella fortalesa i donà a conèixer documents de gran transcendència per a la seva història, la seva església i Mediona vella.

Assenyalà i precisà cada una de les fases arquitectòniques, segons les diferents èpoques transcorregudes, i, sobretot, analitzà les dels segles XI al XIV, que foren les de major esplendor per al castell. Demostrà, amb l'ajut d'interessants projeccions de plans i fotografies, la seva gran importància en els temps medievals, i acabà la dissertació amb la projecció d'un magnífic projecte de reconstrucció del castell.

METEOROLOGIA CATALANA. — El dia 20 d'abril, el nostre consoci senyor Eduard Fontserè donà una conferència sobre aquest tema.

Començà fent història de les primeres organitzacions de conjunt, des de la xarxa meteorològica de Catalunya i Balears, centralitzada en 1895 a la Granja Experimental, fins a la fundació del Servei Meteorològic per la Mancomunitat, l'any 1921. Exposà el contingut actual del programa de l'esmentat Servei, que a més de les tasques de l'organització pluviomètrica catalana, que compta amb uns 300 observadors voluntaris distribuïts per tot Catalunya, i les de l'antiga estació aerològica, que fa diàriament el sonatge de l'atmosfera lliure per a determinar-ne els corrents superiors, ha d'atendre a la formació diària de la carta del temps, a la radiodifusió de les previsions, als avisos freqüents a l'aviació civil, i als estudis especialitzats, entre els quals figuren els resums climatològics de les diferents localitats, el recull de dades fenològiques d'interès per a l'agricultura, i l'estudi dels vents sistemàtics de Catalunya. Entre els treballs annexes al Servei, esmentà d'una manera particular la fotografia de núvols, la qual dins del Servei Meteorològic és confiada a un departament separat, sostingut a despeses

i sota el patronatge del senyor Rafael Patxot, i que ha donat ja contribucions importants a la ciència internacional.

INFLUÈNCIA FRANCESA SOBRE L'ART CATALÀ DEL SEGLE XVIII.—A precés de la Secció d'Arqueologia i Història, el senyor Cèsar Martinell repetí, el dia 23 d'abril, per als socis d'aquesta Secció, la conferència que referent a l'esmentat tema donà al CENTRE el dia 9 de febrer darrer. Hom trobarà una rescensió detallada d'aquesta conferència al número anterior (pàgina 119).

Secció de Cinema

UN FILM REMARCABLE.—La Tècnica de l'ascensió per les parets de glaç del Grossglockner, descrita minuciosament per un cineista-grimpador, és el tema d'un film que hem rebut d'Hongria. Per les referències dels nostres delegats que l'admiraren al III Concurs Internacional celebrat a París, sabem que es tracta d'una pel·lícula d'un interès i perfecció remarcables. Recomanem, per tant, a tots els lectors que assisteixin a la sessió pública que organitza la Secció pel mes de juny, per tal que puguin admirar-la.

BIBLIOGRAFIA

FORTIÀ SOLÀ, PVRE.—*Aiguafreda*.—La parròquia antiga i el poble modern.—Monografia històrica.—Un vol. de 160 pp.—7 fotogравats.—Impremta La Bona Parla.—Barcelona, 1932.

A la copiosa producció de l'autor - vint monografies històriques - s'ha d'afegir la que motiva aquesta nota. Indubtablement, que si Mossèn Solé tingué un imitador a cada localitat - important per algun concepte - en la patriòtica tasca per ell empresa, i a bastament acomplerta, podríem senyalar el fet com un dels més útils dintre el renaixement catalanista.

L'autor comença per senyalar que en els temps prehistòrics l'home habità la contrada on s'assenta Aiguafreda, vigilada pel Matagalls, lloc segur per a la defensa que dona el terreny, «ple d'accidents, afraus i cingles», punt de possible habitació per l'abundància de les aigües i porta de comunicació de dues regions tan importants com són la plana de Vic i el Vallès. «Pocs termes com aquest presenten, en un espai tan reduït, tants monuments de les primeres races pobladores del país». Aquesta afirmació la confirmen els mehrs i dòlmens que existeixen al

terme d'Aiguafreda i dels quals s'hi dona una descripció detallada.

Dels primers temps històrics queden records al lloc historiat. La civilització romana hi deixà vestigis en la via de comunicació - que si no era ja més vella, fou explanada en l'època romana - de la regió ausetana amb la dels laietans. Els mil·lars descoberts, en nombre de set, assenyalen el tram de la via consolar d'Ausa, entre ells el de l'època de l'emperador Deci (del 251).

L'autor assenyalà altres memòries d'època posterior, les quals li permeten afirmar que en temps dels visigots aquesta regió del Congost no quedà deshabitada, i que, en aquell període tingueren origen, probablement, les pagesies, que perdurarien durant l'època medieval, i algunes fins als nostres dies.

Les investigacions personals de l'autor donen al seu meritori treball un positiu interès, i li permeten historiar la llarga història religiosa i civil de Sant Martí d'Aiguafreda.

Quan, després d'haver admirat les bel·leses naturals del Congost, s'obra plàcidament la vall que limiten les darreres estrebacions del Montseny occidental, del Tagamanent de Ber-

tí, res no es presenta a l'excursionista que li assenyali l'antiguitat del poble Sant Martí. Es a la base de la serra, a 410 m. sobre el nivell de la mar que s'asseu, i a 173 m. més amunt té l'església antiga. L'autor historià el temple parroquial, des de les dues dedicacions; la del 27 de juny del 875, i la del 1105; i, sense solució de continuïtat, va seguint les vicissituds que en el decurs de més de deu centúries ha sofert, i detalla tot el que pugui interessar referent a tan antiga església; esmenta, especialment, la devota imatge del Sant Crist, veneradíssima pels habitants d'Aiguafreda i d'altres llocs de la comarca.

No menys interès mereixen a l'autor les capelles del terme (Sant Salvador d'Avencó, Sant Miquel de Canyelles, Santa Madrona, Santa Magdalena d'Esparraguera, Sant Pau de Gèmenes), emplaçades en llocs atractivament pintorescos, humils construccions del període romànic.

Té positiu interès la part civil de la Baronia d'Aiguafreda, historiada en l'obra de Mossèn Solà. Foren senyors de la quadra d'Aiguafreda, la casa comtal de Barcelona (donació de Wifred a Emma, fundadora del

monestir de Sant Joan de les Abadesses), i de les nobles cases dels Cabrera, Cruïlles, Aiguafreda, Aymerich i Pignatelli.

Un record del domini feudal és el castell de Cruïlles, el domini jurisdiccional del qual damunt les cases camperoles de la contrada exercí la noble casa Aiguafreda, tal vegada abans del segle XII fins al XIX; l'autor ha pogut formar l'arbre genealògic de la «multisecular família senyora de l'alt Congost».

Els darrers capítols de l'obra són dedicats als temps més moderns. L'autor no ha descurat res que pugui interessar per a formar el més complet concepte de la vida polític-social del poble d'Aiguafreda; la creixença que en el decurs dels darrers anys ha experimentat, malgrat les desgràcies que degué sofrir des del segle XVII, al passat, amb ocasió de les guerres de Separació, de Successió, bandolerisme, etc. especialment per la seva situació geogràfica, malgrat la qual cosa, en els nostres dies ha aconseguit un desenrotllament considerable en tots els ordres de l'activitat, dintre la modèstia dels seus mitjans.

P. C. i G.

NOTICIARI

UN FUNICULAR AERI A LA MEIJE?— Fins als cims de més difícil accés pot arribar la cobejança dels homes. Ara, una societat es proposava construir un funicular aeri, que, partint del poble de La Grave als Alps francesos del Dauphiné, arribés fins al mateix pic central de la Meije (3.989 m.) Les dificultats tècniques de la construcció, sembla que no haurien estat tan grans com pot semblar a primer cop d'ull. Seria construït un restaurant dalt mateix del cim, el qual, per no arribar

a tenir la superfície desitjada, fóra rebaixat en uns vint-i-cinc metres per mitjà de dinamita.

No cal dir que el «Club Alpin Français» ha elevat una violent protesta contra aquest intent de profanació d'un dels més bells cims de França. «L'Union Internationale des Associations d'Alpinisme», el local de la qual és a Ginebra, ha decidit sostenir el C. A. F. en la seva oposició, i és d'esperar que totes les entitats alpines recolzaran la seva protesta.